

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

จัดทำโดย นายวุฒินัย ยุวนานนท์
รหัส 11040

รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 11 ปี 2562
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
ลิขสิทธิ์ของกระทรวงการต่างประเทศ

รายงานการศึกษาส่วนบุคคล
(Individual Study)

เรื่อง แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

จัดทำโดย นายวุฒินัย ยุวนานนท์
รหัส 11040

หลักสูตรนักบริหารการทูต รุ่นที่ 11 ปี 2562
สถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ
รายงานนี้เป็นความคิดเห็นเฉพาะบุคคลของผู้ศึกษา

เอกสารรายงานการศึกษาส่วนบุคคลนี้ อนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรนักรับบริหารการทูตของกระทรวงการต่างประเทศ

ลงชื่อ .....

(รองศาสตราจารย์ ดร.กฤตินี ณัฏฐวุฒิสสิทธิ์)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ .....

(เอกอัครราชทูต ดร.อภิชาติ ชินวรรโณ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

ลงชื่อ .....

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทเรศ ศรีโชติ)
อาจารย์ที่ปรึกษา

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษาเรื่องแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ของประเทศไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ปัญหาอุปสรรคการส่งออกข้าวอินทรีย์ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออก รวมถึงเสนอแนะแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ การศึกษารูปแบบเป็นการศึกษาเชิงบรรยาย (Descriptive Research) เน้นข้อมูลเชิงคุณภาพ จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร รายงาน และข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ประธานศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษาพบว่า สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ของไทยได้รับการยอมรับของตลาด โดยเฉพาะสหภาพยุโรป ซึ่งมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เข้มงวด ในส่วนของข้าวอินทรีย์มีปริมาณการผลิตไม่เพียงพอต่อความต้องการ สอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติที่สนับสนุนให้ไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคด้านเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืน โดยเน้นการขยายพื้นที่การทำเกษตรอินทรีย์ และเพิ่มสัดส่วนการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ และพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนาศักยภาพให้พร้อมเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งพัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้ได้รับการยอมรับตามมาตรฐานสากล ส่วนยุทธศาสตร์พัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์ โดยเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยยกระดับการจัดงานแสดงสินค้าอินทรีย์ไทยสู่สากล รวมทั้งการเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน ทั้งนี้ ประเทศไทยไม่มีรายชื่ออยู่ใน EU's third country list ที่สหภาพยุโรปรับรองทำให้ไม่ได้รับสิทธิ์ในการยกเว้นการอนุญาตจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศนำเข้า ซึ่งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยจะต้องมีการประเมินมาตรฐานและมาตรการควบคุมเทียบเท่ากับที่มีอยู่ในสหภาพยุโรป ทั้งระบบการผลิต การตรวจสอบ และการรับรอง โดยต้องมีหน่วยงานระดับชาติดำเนินการเป็น Control Authorities

ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีกลยุทธ์ในการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับการส่งออกข้าวอินทรีย์อย่างเป็นทางการทั้งการผลิตและการตลาด ซึ่งมีการบริหารจัดการในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชน ในการขยายแนวคิดการผลิตข้าวที่ปลอดภัยโดยมีคณะกรรมการในการบริหาร มาตรฐานการผลิตและการจำหน่าย ได้มีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ทั้งนี้ การส่งออกข้าวอินทรีย์ของไทยยังสามารถขยายตัวได้นอกเหนือจากตลาดสหภาพยุโรป ซึ่งประเทศไทยต้องมองหาประเทศคู่ค้า ที่ให้ความสนใจในข้าวอินทรีย์ที่ได้การรับรองมาตรฐาน ซึ่งเป็นประเทศที่มีการเติบโตของประชากรที่สูง เช่น ประเทศออสเตรเลีย และประเทศรัสเซีย ที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรและมีอำนาจในการซื้อสูง ซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ไม่ไกลจากประเทศไทยมากนัก โดยการเจรจาเพื่อเปิดตลาดทางการค้าระหว่าง 2 ประเทศดังกล่าว หรือการสร้างการรับรู้ให้แก่ประเทศคู่ค้าของเป็นการสร้างโอกาสของตลาดข้าวอินทรีย์ในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งนี้ คือควรมีการผลักดันและเจรจาในเวทีระหว่างประเทศกับสหภาพยุโรป เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list โดยมีแนวทางในการดำเนินการของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมีการร่วมมือกันในการวางแผนผลักดันและเจรจาเพื่อบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ โดยจะต้องเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการผลักดันเพื่อให้สามารถเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list ภายใต้เงื่อนไขที่สหภาพยุโรปกำหนด คือ การจัดทำ Bilateral Trade Agreement กับทางสหภาพยุโรป ด้านการทำสัญญาทางการค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน เพื่อสิทธิประโยชน์ในการลดภาษีนำเข้าระหว่างกัน และสนับสนุนให้มีหน่วยตรวจรับรอง (Certification Body: CB) มาตรฐานต่างประเทศที่ทางสหภาพยุโรปให้การรับรองในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น และดำเนินการขอยื่นรับรองเพิ่มเติมกับทางสหภาพยุโรป รวมทั้งเจรจาและผลักดันให้สหภาพยุโรป ให้การรับรองหน่วยตรวจรับรองเพิ่มมากขึ้น รวมทั้งควรเจรจากับสหภาพยุโรป เพื่อผลักดันให้มีการพิจารณาให้ประเทศไทย เข้าไปอยู่ใน EU'S third country list โดยนำเงื่อนไขข้อจำกัดที่ประเทศไทยได้ดำเนินการแล้ว เป็นข้อเจรจาต่อรอง

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ เป็นรายงานการศึกษาส่วนบุคคล ที่เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรมหลักสูตรนักบริหารการทูต (นบท.) รุ่นที่ 11 ปี 2562 ซึ่งเน้นในเรื่องของกระบวนการผลิตและปัญหาอุปสรรคในการดำเนินส่งออกที่เกิดขึ้นเพื่อให้เกิดการแก้ไขปัญหาโดยการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งอาจจะส่งผลถึงความอยู่ดีมีสุขอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่ผลิตข้าวอินทรีย์และที่ผลิตผลผลิตการเกษตรอื่น ๆ ที่จะส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

การศึกษารั้งนี้ได้รับความกรุณาจากท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 3 ท่าน ประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ ดร. กฤตินี ณัฏฐวุฒิสวัสดิ์ เอกอัครราชทูต ดร. อภิชาติ ชินวรรณโณ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทเรศ ศรีโชติ ในการให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำรายงานเป็นอย่างดี จนสามารถดำเนินการจัดทำเป็นรายงานได้อย่างสมบูรณ์ จึงขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ที่ปรึกษาทั้ง 3 ท่าน มา ณ ที่นี้

ขอขอบคุณ ดร.รณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล เกษตรกรเจ้าของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และเครือข่าย ซึ่งเป็นผู้ผลิตข้าวอินทรีย์ (ข้าวหอมมะลิ 105) เพื่อการส่งออก ที่ให้ข้อมูลกระบวนการผลิต การส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการส่งออกเพื่อนำสู่การเจรจาระหว่างประเทศ อันเป็นประโยชน์อย่างมากในการศึกษาเรื่องนี้ รวมทั้งขอขอบคุณเจ้าหน้าที่กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ที่มีส่วนร่วมในการดำเนินการให้การศึกษา สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ขอขอบคุณผู้อำนวยการสถาบันการต่างประเทศเทวะวงศ์วโรปการ กระทรวงการต่างประเทศ และเจ้าหน้าที่ของสถาบันทุกท่าน ที่ช่วยสนับสนุน ผลักดันและอำนวยความสะดวกในทุก ๆ ด้าน

วุฒินัย ยุวนานนท์

สิงหาคม 2562

สารบัญ

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ง
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ	ช
สารบัญตาราง	ซ
สารบัญภาพ	ฅ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา	2
1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา	2
1.4 คำถามการศึกษา	3
1.5 สมมติฐานการศึกษา	3
1.6 ประโยชน์ของการศึกษา	3
1.7 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	4
2.1 แนวคิดทฤษฎี	4
2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	22
2.3 สรุปกรอบแนวคิด	27
บทที่ 3 ผลการศึกษา	28
3.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์	28
3.2 เกษตรอินทรีย์	31
3.3 การผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด	35
3.4 แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์	39
บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	41
4.1 สรุปผลการศึกษา	41
4.2 ข้อเสนอแนะ	42
บรรณานุกรม	44
ประวัติผู้เขียน	47

สารบัญตาราง

ตารางที่ 1	หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานต่างประเทศ	12
ตารางที่ 2	ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตามมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง	18

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1	แผนผังยุทธศาสตร์การพัฒนากษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564	6
ภาพที่ 2	เอกสารมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ มกษ. 9000 เล่ม 4 ปี 2553	10
ภาพที่ 3	หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานภายในประเทศ	10
ภาพที่ 4	ตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์	11
ภาพที่ 5	ตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป	12
ภาพที่ 6	การผลิตข้าวโดยทั่วไป (แยกส่วนรับผิดชอบ)	17
ภาพที่ 7	การผลิตข้าวอินทรีย์ (รับผิดชอบร่วมกันทั้งระบบ : มีองค์หลัก ประสานงาน/ลงทุน)	17

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ภูมิหลังและความสำคัญของปัญหา

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564 มีเป้าหมายเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 600,000 ไร่ ภายในปี 2564 และเพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในสัดส่วนตลาดในประเทศร้อยละ 40 ตลาดต่างประเทศร้อยละ 60 โดยเฉพาะในทวีปยุโรปที่สนับสนุนการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ จากผลการวิจัยของกระทรวงอาหารเกษตรและการคุ้มครองผู้บริโภค ประเทศเยอรมัน (BMELV) ได้สำรวจความนิยมบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในปี 2013 พบว่าผู้บริโภคที่มีอายุต่ำกว่า 30 ปี มีอัตราการซื้อสินค้าเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น อาหารที่นิยมบริโภค ได้แก่ กาแฟ ข้าว ชา ผัก และผลไม้ นอกจากนี้การผลิตด้านการเกษตรในประเทศที่พัฒนาแล้ว เริ่มตระหนักถึงสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคเพิ่มมากขึ้น จึงทำให้เกิดการริเริ่มทำเกษตรอินทรีย์ เพื่อให้ได้อาหารอินทรีย์ที่มีประโยชน์ตามธรรมชาติ ปลอดภัยสูง

กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีนโยบายการดำเนินงานการขับเคลื่อนระบบส่งเสริมการเกษตรแบบแปลงใหญ่ผ่านกลไกของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) โดยอาศัยหลักการตลาดนำการผลิต เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ (Smart Farming) มีการรวมกลุ่มกันผลิต และจำหน่าย เพิ่มอำนาจการต่อรอง ซึ่งการผลิตข้าวอินทรีย์เป็นยุทธศาสตร์หนึ่งในการยกระดับมาตรฐานสินค้าเกษตรเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มสินค้าข้าว และช่วยรักษาสภาพแวดล้อม

ประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเทศผู้ผลิตและผู้ส่งออกข้าวรายใหญ่ของโลก ซึ่งมีพื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ส่วนใหญ่อยู่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ ข้าวอินทรีย์ที่ผลิตได้ในประเทศส่วนใหญ่เป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายไปยังตลาดต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และแคนาดา เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มความต้องการเพิ่มสูงขึ้น แต่เกษตรกรส่วนมากไม่สามารถผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกได้ เนื่องจากไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ แต่ในกรณี ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนและเครือข่าย ในการผลิตและส่งออกข้าวอินทรีย์ไปยังตลาดต่างประเทศแบบครบวงจร ซึ่งเป็นศูนย์กลางการรวบรวมผลผลิต และการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ จากกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อีสาน มีสมาชิก 8 จังหวัด ประกอบด้วย ร้อยเอ็ด ศรีสะเกษ มหาสารคาม ยโสธร อำนาจเจริญ มุกดาหาร เป็นต้น โดยผลผลิตที่รวบรวมได้ส่งออกไปจำหน่ายยังประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป ร้อยละ 90 และขายในประเทศร้อยละ 10 นับเป็นต้นแบบการดำเนินธุรกิจด้านการผลิต การแปรรูป และการตลาด ให้กับชุมชน ทำให้เกษตรกรสามารถขายข้าวได้สูงกว่าราคาตลาด ก่อให้เกิดการสร้างรายได้ และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินการเพื่อการส่งออกยังมีปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการเจรจาระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องนั้น ๆ

จึงเป็นที่มาในการศึกษาครั้งนี้เพื่อให้ทราบการบริหารจัดการเครือข่ายเพื่อการส่งออก และเสนอแนะแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ข้าวอินทรีย์

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1.2.1 ศึกษาสถานการณ์ ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และปัญหาอุปสรรคการส่งออกข้าวอินทรีย์

1.2.2 ศึกษามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ และการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออก

1.2.3 เสนอแนะแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

1.3 ขอบเขตการศึกษา วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1.3.1 ขอบเขตการศึกษา

1) ด้านประชากร ศึกษาการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ของ ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

2) ด้านเนื้อหา ศึกษา วิเคราะห์ สถานการณ์ มาตรฐาน ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ และสรุปผลการศึกษาและจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

3) ด้านระยะเวลา ศึกษาตั้งแต่เริ่มสร้างเครือข่ายจนถึงปัจจุบัน โดยกรณี ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน

1.3.2 วิธีการดำเนินการศึกษา และระเบียบวิธีการศึกษา

1) การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) คือ ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งประสบความสำเร็จในการผลิต การเพิ่มมูลค่า และการส่งออกข้าวอินทรีย์

2) วิธีการศึกษา ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) โดยเน้นข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการอธิบายและตีความข้อมูลและแนวคิดด้วยหลักของเหตุและผลเชิงอุปมาน

3) การเก็บข้อมูล มี 2 ส่วน คือ

3.1) ข้อมูลทุติยภูมิ รวบรวมจากเอกสาร รายงาน และข้อมูลทางวิชาการ

3.2) ข้อมูลปฐมภูมิ รวบรวมจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview)

ประธาน ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

4) การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยให้ความสำคัญกับมาตรฐานในการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องต่าง ๆ ซึ่งต้องอาศัยการเจรจาระหว่างประเทศเพื่อแก้ไขปัญหาอุปสรรคและข้อขัดข้องนั้น ๆ

1.4 คำถามการศึกษา

ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีปัญหา อุปสรรค ระหว่างประเทศในการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรปอย่างไรและต้องการให้สถานเอกอัครราชทูตเจรจาต่อรองอะไร?

1.5 สมมติฐานการศึกษา

การเจรจาเพื่อแก้ไขปัญหา อุปสรรค ระหว่างประเทศ ในการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป

1.6 ประโยชน์ของการศึกษา

1.6.1 เพื่อทราบมาตรฐานการส่งออกข้าวอินทรีย์ของแต่ละประเทศ ปัญหาและอุปสรรคในการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์

1.6.2 นำผลการศึกษามาจัดทำข้อเสนอแนะแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

1.7 นิยามศัพท์

“การบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ” หมายถึง การกำกับดูแลกระบวนการดำเนินงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์เพื่อการส่งออกที่มีผลต่อนโยบายความร่วมมือและความขัดแย้งของการผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์

“ศพก.” หมายถึง ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

บทที่ 2

แนวคิดทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดทฤษฎี

ในการศึกษาครั้งนี้มีแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1) สถานการณ์เกษตรอินทรีย์
  - 2) เกษตรอินทรีย์
  - 3) กลยุทธ์ในการดำเนินงานของ ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และเครือข่าย
  - 4) ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ
  - 5) การเจรจาต่อรอง
- รายละเอียด ดังนี้

2.1.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์

2.1.1.1 แนวโน้มการส่งออกสินค้าอินทรีย์

สหกรณ์กรีนเนท (2559) กล่าวถึงแนวโน้มกระแสโลกในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่ยั่งยืน การดูแลสิ่งแวดล้อม และกระแสการดูแลสุขภาพที่ทำให้สินค้าอินทรีย์เป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่ทำให้ผู้บริโภคให้ความสนใจ โดยได้รายงานตัวเลขตลาดสินค้าอินทรีย์ว่า ในปี 2557 ประเทศไทยมีมูลค่าการตลาดสินค้าอินทรีย์มากถึง 2,330 ล้านบาท ซึ่งเป็นมูลค่าการส่งออกมากถึง 1,187 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 77.9 ตลาดส่งออกสินค้าอินทรีย์ที่สำคัญของไทย คือ ตลาดสหภาพยุโรป เนื่องจากกระแสนิยมการอุปโภคและบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์ในยุโรป ซึ่งผู้บริโภคในสหภาพยุโรปให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของอาหาร และความสามารถในการตรวจสอบที่มาของสินค้า (traceability) ประกอบกับสหภาพยุโรป (อียู) ได้ปรับปรุงกฎระเบียบด้านความปลอดภัยของอาหารให้เข้มงวดขึ้น โดยอียูได้ประกาศกฎระเบียบ Regulation (EU) 2018/848 on organic production and labelling of organic products ซึ่งเป็นกฎระเบียบฉบับใหม่ที่ใช้ในการควบคุมการผลิตและการติดฉลากสินค้าอินทรีย์แทนฉบับเดิม ที่ใช้มาตั้งแต่ปี 2552 โดยจะมีผลบังคับใช้ในปี 2564 ดังนั้น สิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการที่ส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังสหภาพยุโรปจะต้องศึกษาและเรียนรู้ คือ

- 1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ฉบับใหม่ที่กำหนดให้สินค้านำเข้าจากประเทศที่สาม จะต้องมีความเทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในอียูเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ในอียูที่สนใจความปลอดภัยของอาหารและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

- 2) การขยายตัวของตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างต่อเนื่องในสหภาพยุโรป เช่น ตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศฝรั่งเศสที่มีอัตราการขยายตัวสูงคิดเป็นร้อยละ 22.0 ดังนั้น ผู้ประกอบการต้องมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยประยุกต์ใช้

นวัตกรรมใหม่ในการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รสชาติดี ราคาเหมาะสม และมีบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น

การผลิตและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของตลาด โดยเฉพาะตลาดสหภาพยุโรปจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการที่ต้องให้ความสนใจ โดยเฉพาะสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยยังสามารถแข่งขันในตลาดส่งออกได้ ซึ่งสินค้าของไทยที่ส่งออกไปสหภาพยุโรปคือ ผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูปเป็นมูลค่า 1,200 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 66.1 และรองลงมาคือ ข้าวอินทรีย์ เป็นมูลค่า 552 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 30.4 ซึ่งได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสหภาพยุโรป

2.1.1.2 สถานการณ์ข้าวอินทรีย์ในประเทศไทย

กรมการข้าว (2559) รายงานว่า พื้นที่การผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานของประเทศไทยมีจำนวน 63,978 ไร่ ทั้งนี้ เป็นผู้ผลิตทั้งแบบรายเดี่ยวและรายกลุ่มที่ได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีพื้นที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ๆ และในปี 2561 ประเทศไทยมีปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์มากถึง 21,521.18 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออกมากถึง 210 ล้านบาท (กรมศุลกากร, 2561) เมื่อเปรียบเทียบกับ 2560 ที่มีปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์เพียง 3,830.31 ตัน คิดเป็นมูลค่าการส่งออก 157 ล้านบาท (กรมศุลกากร, 2560) ซึ่งมีการขยายตัวของพื้นที่การผลิตข้าวเกษตรอินทรีย์เพิ่มขึ้น ซึ่งสืบเนื่องมาจากโครงการของกรมการข้าว โครงการส่งเสริมการผลิตข้าวอินทรีย์ที่มีแผนที่จะเพิ่มพื้นที่การทำนาอินทรีย์ใหม่ 1,000,000 ไร่ ในระยะเวลา 5 ปี โดยที่เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการจะต้องเข้ารับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ที่สนับสนุนให้เกษตรกรรวมกลุ่มกันผลิตข้าวอินทรีย์ซึ่งมีการดำเนินการตั้งแต่ปี 2560 ที่ต้องการให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนการทำข้าวแบบเดิมให้เป็นข้าวอินทรีย์มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายการจัดสรรปริมาณข้าวเพื่อการส่งออกข้าวไปยังสหภาพยุโรป ตามระเบียบกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยการจัดสรรปริมาณข้าวเพื่อการออกหนังสือรับรองการส่งออกไปสหภาพยุโรป ในปี 2562 มีการขยายโควตาข้าวจากเดิมร้อยละ 10 หรือปริมาณ 2,000 ตัน เป็นร้อยละ 25 หรือปริมาณ 5,000 ตัน ซึ่งจะต้องได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากประเทศคู่ค้า โดยมีการจัดสรรปริมาณบางส่วนให้แก่ผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการเชื่อมโยงตลาดข้าวอินทรีย์และทำให้เกษตรกรมีความสนใจมากขึ้น

2.1.2 เกษตรอินทรีย์

รัฐบาลไทยโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงพาณิชย์ และกระทรวงมหาดไทย ได้จัดทำแผนการผลิตและการตลาดข้าวครบวงจร เพื่อบริหารจัดการข้าวตลอดห่วงโซ่อุปทาน โดยมียุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564

คณะกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ (2560) ระบุไว้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564 มีวิสัยทัศน์ให้ประเทศไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคด้านการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยมีเป้าหมายที่จะเพิ่มพื้นที่เกษตรอินทรีย์ให้เป็น 600,000 ไร่ ในปี พ.ศ. 2564 จากปัจจุบันมีอยู่ประมาณ 200,000 ไร่ และมีเกษตรกรที่ทำเกษตรอินทรีย์ไม่น้อยกว่า 30,000 ราย รวมทั้งเพิ่มสัดส่วนตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศต่อตลาดส่งออกเป็นร้อยละ

40:60 และที่สำคัญคือ การมุ่งที่จะยกระดับกลุ่มเกษตรกรอินทรีย์วิถีพื้นบ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งนับเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่มีเป้าหมายให้เกิดการขยายเกษตรกรอินทรีย์กว่าเท่าตัวในอีก 5 ปีข้างหน้า ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แผนผังยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564

ที่มา : กรมการข้าว (2562)

กรอบแนวคิดของยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560-2564 ประกอบด้วย 11 ด้าน คือ

1) การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ ดำเนินการภายใต้พื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีความสมดุล พอประมาณ มีเหตุมีผล และภูมิคุ้มกัน สอดคล้องกับภูมิสังคมแต่ละพื้นที่และวิถีชีวิตดั้งเดิม เป็นการพัฒนาตามลำดับขั้น

2) แนวทางดำเนินงานในการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ มี 2 แนวทางคือ การพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน ที่เป็นระบบการผลิตเพื่อพึ่งตนเองเป็นหลักและยึดตามวิถีธรรมชาติ และการพัฒนาเกษตรกรอินทรีย์ให้ได้การรับรองตามมาตรฐาน โดยเน้นการเทียบเคียงมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองที่เท่าเทียมในระดับสากล รวมถึงการสร้างตราสินค้าเกษตรกรอินทรีย์ไทยให้เป็นที่ยอมรับ

3) การพัฒนาบุคลากรด้านเกษตรอินทรีย์ ทั้งเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปรารถเป็รื่องเรื่องอินทรีย์ (Smart Farmer) กลุ่มเกษตรกรให้มีความเข้มแข็ง (Smart Group) และการพัฒนาทักษะผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ (Smart Enterprise)

4) การสร้างความตระหนักรู้แก่ผู้ผลิต ผู้บริโภค และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เกี่ยวกับปัญหาสุขภาพที่เกิดจากการผลิตและการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์

5) การจัดทำฐานข้อมูลเกษตรอินทรีย์ ให้มีความสมบูรณ์ ครอบคลุมทั้ง ทางด้านการผลิต ด้านการแปรรูป ด้านการตลาด

6) การวิจัย และพัฒนาเทคโนโลยีทางเลือกด้านเกษตรอินทรีย์ และ นวัตกรรมผลิตภัณฑ์อินทรีย์ ครอบคลุมการศึกษาและวิจัยปัจจัยการผลิต โดยกระบวนการมีส่วนร่วม จากภาคีต่าง ๆ

7) การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านเกษตรอินทรีย์ โดยส่งเสริมและ สนับสนุนการบริหารจัดการทรัพยากร ให้สามารถดำเนินการเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

8) การสร้างและพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์ ที่มีมาตรฐานให้เป็นที่ยอมรับของตลาดต่างประเทศ รวมถึงการสร้างระบบตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์แบบ One Stop Service

9) การสร้างและเชื่อมโยงเครือข่ายวิสาหกิจ ระหว่างผู้ผลิต ผู้ประกอบการ ที่เกี่ยวข้อง (Cluster) เชื่อมโยงธุรกิจซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความเข้มแข็งและสร้างขีด ความสามารถในการแข่งขันได้มากขึ้น

10) แสวงหาแหล่งทุนเพื่อพัฒนาเกษตรอินทรีย์ และรักษาสภาพความเป็น อินทรีย์โดยให้การสนับสนุนเกษตรกร หรือองค์กรเกษตรกรที่ทำการเกษตรอินทรีย์รวมถึง ผู้ประกอบการในรูปแบบต่าง ๆ

11) การกำหนดให้มีกลไกกำกับดูแลที่เชื่อมโยงทั้งในระดับชาติ ระดับ จังหวัด และระดับพื้นที่ อย่างเป็นระบบ เพื่อสนับสนุนกระบวนการทำงานพัฒนาเกษตรอินทรีย์ ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับเครือข่ายเกษตรกร ชุมชน ภาคเอกชน และองค์กรพัฒนาเอกชนในการ ขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์

กรมการค้าภายใน (2562) ระบุถึงประเด็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตร อินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564 ที่กระทรวงพาณิชย์มีส่วนรับผิดชอบหลัก ประกอบด้วย 4 ยุทธศาสตร์ ดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ส่งเสริมการวิจัย การสร้างและเผยแพร่องค์ความรู้ และ นวัตกรรมเกษตรอินทรีย์ เพื่อใช้ต่อยอดในเชิงพาณิชย์ สังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่น้อยกว่า 40 โครงการ เผยแพร่ให้บุคลากรทุกภาคส่วนได้เรียนรู้และใช้ประโยชน์ได้จริง รวมทั้งประสานความร่วมมืองานวิจัย และวิชาการระดับนานาชาติ พร้อมทั้งส่งเสริมงานวิจัยเทคโนโลยี นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนาคุณภาพสินค้าเกษตรอินทรีย์และผลิตภัณฑ์เกษตรอินทรีย์แปรรูปเพื่อเข้าสู่การพัฒนา เกษตรอินทรีย์สมัยใหม่สู่ไทยแลนด์ 4.0

ยุทธศาสตร์ที่ 2 พัฒนาการผลิตสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ การสร้างความเข้มแข็งในการผลิตเกษตรอินทรีย์ จะต้องมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในกระบวนการผลิต ทั้งบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน โครงสร้างพื้นฐาน รูปแบบในการผลิต ปัจจัยการผลิต ความรู้ทางการผลิต การแปรรูป การบรรจุ เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้า เป็นการเพิ่มศักยภาพการผลิตให้ตรงตามมาตรฐาน และความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนที่สอดคล้องกับ SDGs (Sustainable Development Goals) ในระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์ พร้อมทั้งส่งเสริมการสร้างและเชื่อมโยงเครือข่าย รวมทั้งสนับสนุนการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์ของสินค้าเกษตรอินทรีย์ ระหว่างผู้ผลิต องค์กรเกษตรกร ผู้ประกอบการ และผู้ที่เกี่ยวข้อง

ยุทธศาสตร์ที่ 3 พัฒนาการตลาดสินค้าและบริการ และการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ สร้างความเข้มแข็งทางการตลาด ส่งเสริม การสร้างตราสินค้า และอัตลักษณ์ และความเชื่อมั่นให้แก่สินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ทุกระดับทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ เพิ่มช่องทางการตลาดและธุรกิจให้กับสินค้า และบริการเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขยายตัวของตลาดและธุรกิจเกษตรอินทรีย์ โดยเน้น 2 กลยุทธ์ คือ

1) กลยุทธ์ที่ 3.1 ผลักดันมาตรฐานและระบบการตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ ส่งเสริมการพัฒนาสินค้าและบริการเกษตรอินทรีย์ตามมาตรฐานสากลและระบบการควบคุมคุณภาพ (ICS : Internal Control System) ในระดับชุมชน โดยใช้ระบบการรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS : Participatory Guarantee System) และผลักดันให้ระบบดังกล่าวได้รับการยอมรับจากผู้ผลิต ผู้บริโภค หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน

2) กลยุทธ์ที่ 3.2 ส่งเสริมและพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์และบริการที่เกี่ยวข้องกับเกษตรอินทรีย์ สร้างและส่งเสริมช่องทางการตลาดด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศสำหรับสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เชื่อมโยงทั้งในประเทศและต่างประเทศ ส่งเสริมการบริโภคสินค้าเกษตรอินทรีย์โดยจัดทำโครงการ ส่งเสริมและพัฒนาตลาดเกษตรอินทรีย์ในองค์กรเอกชนและหน่วยงานภาครัฐ ตลอดจนการจับคู่ธุรกิจและการส่งออกระหว่างประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน และประเทศคู่ค้าต่างๆ พัฒนาระบบโลจิสติกส์สำหรับสินค้าและบริการ เกษตรอินทรีย์และจัดให้มีศูนย์กระจายสินค้าเกษตรอินทรีย์ สนับสนุนและส่งเสริมการจัดงานแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์โลก (World Organic Expo) ในประเทศไทย

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์ การขับเคลื่อนการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ไปสู่การปฏิบัติตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับชาติ โดยมีกลไกในการให้ความรู้และคำแนะนำ มีการติดตามประเมินผลเป็นระยะ ๆ เพื่อให้การบูรณาการให้เกิดผลเป็นรูปธรรม รวมทั้งจัดสรรงบประมาณในการบริหารจัดการโครงการต่าง ๆ โดยใช้รูปแบบบยโสธรมเดล ซึ่งภาครัฐให้การสนับสนุนด้านปัจจัยการผลิตและโครงสร้างพื้นฐาน องค์กรความรู้ด้านวิชาการ การเชื่อมโยงการตลาด แหล่งทุน การแปรรูป ระบบโลจิสติกส์ งบประมาณ และบุคลากร

2.1.2.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาลตลาดสินค้าอินทรีย์

กรมการค้าภายใน (2562) ระบุว่ายุทธศาสตร์การพัฒนาลตลาดสินค้าอินทรีย์ของกระทรวงพาณิชย์ ปี 2560–2564 มุ่งเน้นให้ไทยเป็นผู้นำด้านการผลิต การค้าและการบริโภคสินค้าอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชีย ประกอบด้วย 4 ด้านหลัก คือ

1) การสร้างการรับรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Awareness Raising) สร้างการตระหนักรู้คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการทำอินทรีย์ให้แก่เกษตรกร ผู้ผลิต ผู้ประกอบการ และส่งเสริมเกษตรกรให้ตระหนักถึงความสำคัญของการปรับการผลิต สร้างการตระหนักรู้คุณค่าและประโยชน์ที่ได้รับจากการใช้ผลิตภัณฑ์อินทรีย์และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค ปลุกฝังสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ให้แก่เด็กและเยาวชนเพื่อให้มีความเข้าใจเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์อย่างถูกต้อง

2) ผลักดันมาตรฐานและระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์ (Standardize) ผลักดันการผลิตตามมาตรฐานและระบบตรวจสอบรับรองเกษตรอินทรีย์ เพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตรอินทรีย์และช่องทางการเข้าสู่ตลาด ยกย่องสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล โดยผลักดันผ่านกลุ่มที่ได้ผ่านการตรวจรับรองระบบรับรองแบบมีส่วนร่วม (PGS) และ/หรือ ที่ได้รับเครื่องหมาย Organic Thailand รวมถึงอำนวยความสะดวกในระบบรับรองมาตรฐาน

3) พัฒนาและขยายตลาดสินค้าและบริการ เพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ในประเทศ ผลักดันการส่งออก ขยายตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยในต่างประเทศ และยกระดับการจัดงานแสดงสินค้าอินทรีย์ของไทยสู่สากล

4) พัฒนาสร้างมูลค่าสินค้าและบริการอินทรีย์ (Value Creation) พัฒนาและสร้างมูลค่าให้สินค้าอินทรีย์โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี ศึกษาการเพิ่มมูลค่าสินค้าอินทรีย์ตลอดห่วงโซ่อุปทาน อำนวยความสะดวก และพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เอื้อต่อการสร้างมูลค่าสินค้าอินทรีย์

2.1.2.3 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย และสหภาพยุโรป

1) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย

กรมการค้าภายใน (2562) ระบุไว้ว่า การตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จะครอบคลุมตั้งแต่ตรวจสอบระบบการผลิต การจัดการ การบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง การบรรจุภัณฑ์ และการขนส่งแบบครบวงจร จนถึงการตรวจสอบผลิตผลและผลิตภัณฑ์ก่อนถึงมือผู้บริโภค นอกจากนี้ยังมีระบบการติดตามฉลากที่สามารถตรวจสอบกลับไปถึงผู้ผลิตได้ สำหรับประเทศไทยมีมาตรฐาน มกษ.9000 (ภาพที่ 2) ซึ่งมีองค์กรที่รับรองหน่วยตรวจสอบรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Accredited Certification Bodies: AB) คือ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) และมีองค์กรรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (Certification Body: CB) คือ กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมการข้าว กรมวิชาการเกษตร กรมประมง กรมปศุสัตว์ เป็นต้น (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 2 เอกสารมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และข้าวอินทรีย์ มกษ. 9000 เลม 4 ป 2553

หน่วยรับรอง (CB)
มาตรฐานภายในประเทศ

ภาพที่ 3 หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานภายในประเทศ
ที่มา : กรมการค้าภายใน (2562)

การรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในประเทศไทย สามารถขอยื่นคำ
ขอรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ได้จากหน่วยรับรอง 2 หน่วย (กรมการค้าภายใน, 2562) คือ

(1) หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานภายในประเทศ กรมการข้าวเป็นหน่วยงานชั้นนำด้านการตรวจสอบและรับรองมาตรฐานข้าวตามมาตรฐานสากล ให้การตรวจสอบรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ในประเทศไทย

ภาพที่ 4 ตรามาตรฐานเกษตรอินทรีย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

(2) หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานต่างประเทศ โดยในปัจจุบันเกษตรกรและผู้ผลิตสามารถยื่นคำร้องขอรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ได้จากหน่วยตรวจสอบ ดังนี้ (ตารางที่ 1)

- สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) เป็นองค์กรอิสระที่ให้บริการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ได้รับการรับรองระบบงานและเป็นการยอมรับมาตรฐานและการตรวจรับรองทั้งจากองค์กรในประเทศและต่างประเทศ ได้แก่ IFOAM มกอกช. ข้อกำหนดทั่วไปสำหรับหน่วยรับรองระบบสินค้า (ISO Guide 65) จาก IOAS ระบบอินทรีย์แคนาดา (Canadian Organic Regime-COR) ขึ้นทะเบียนหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์โดยสหภาพยุโรป และขึ้นทะเบียนหน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์โดยรัฐบาลสวิสเซอร์แลนด์

- หน่วยตรวจสอบรับรองของต่างประเทศ ที่มาดำเนินกิจการในประเทศไทย ดังนี้ บริษัท ไปโออะกรีเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด บริษัท บีซีเอส จำกัด บริษัท อีโคเสิร์ช จำกัด และบริษัท ไอเอ็มโอ-คอนโทรล จำกัด

ตารางที่ 1 หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานต่างประเทศ

หน่วยรับรอง (CB) มาตรฐานต่างประเทศ	มาตรฐานที่ให้การรับรอง
 สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)	
 บริษัท ไบโอเอะกริเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด	
 บริษัท บีซีเอส จำกัด	
 บริษัท อีโคเสิร์ช จำกัด	
 บริษัท ไอเอ็มไอ-คอนโทรล จำกัด	

ที่มา : กรมการค้าภายใน (2562)

2) มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป

ภาพที่ 5 ตรามาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป

ที่มา : สำนักมาตรฐานทางการค้า (2551)

สำนักมาตรฐานทางการค้า (2551) ได้อธิบายระเบียบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของประเทศที่เป็นตลาดสินค้าเกษตรหลักของประเทศไทยไว้ ดังนี้

กฎและระเบียบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป คือ Council Regulation (EEC) No.2092/ 91 of 24 June 1991 on organic production of agricultural products and indications referring thereto of agriculture products and foodstuffs โดยมี Agriculture and Rural Development Directorate General (AGRI) เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล ซึ่งบังคับใช้กฎระเบียบดังกล่าวตั้งแต่ปี พ.ศ. 2534 ทั้งนี้มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการนำเข้าจากประเทศที่สามหรือประเทศนอกสหภาพยุโรปมี 2 กรณี ดังนี้

กรณีที่ 1 การนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศที่ขึ้นบัญชีเป็น EU's third country list ซึ่งในปัจจุบัน มีทั้งหมด 13 ประเทศ (รายชื่อประเทศจาก European Commission) ได้แก่ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย อิสราเอล สวิตเซอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ คอสตาริกา อินเดีย แคนาดา ญี่ปุ่น คุนิงเซี่ย ซิลิ เกาหลีใต้ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งประเทศที่จะอยู่ในบัญชีได้ต้องเป็นประเทศที่ยอมรับว่ามีระบบการผลิตและการตรวจสอบเทียบเท่า (equivalency) กับของอียู สินค้าที่นำเข้าไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศผู้นำเข้า โดยสินค้าจะต้องได้รับการตรวจรับรองจากหน่วยตรวจรับรองที่ได้รับการขึ้นทะเบียนรายชื่อไว้เท่านั้น

กรณีที่ 2 การนำเข้าสินค้าอินทรีย์จากประเทศที่สามที่ไม่ได้อยู่ในบัญชี EU's third countries list ผู้นำเข้าของอียูจะต้องดำเนินการดังนี้

(1) การขออนุญาตนำเข้าเป็นรายการกรณีจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศผู้นำเข้าก่อน (Prior approval) ทุกครั้ง โดยหน่วยงานในประเทศสมาชิกจะเป็นผู้รับรองหน่วยตรวจสอบและสินค้าที่อนุญาตให้นำเข้า ระยะเวลาอนุญาตไม่เกิน 2 ปี ทั้งนี้ สินค้าที่นำเข้ามาในประเทศสมาชิกหนึ่งสามารถเคลื่อนย้ายโดยเสรีไปยังประเทศสมาชิกอื่นได้

(2) หน่วยรับรองสินค้าในประเทศผู้ส่งออกต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านมาตรฐานการรับรองตาม EN 45011 หรือ ISO Guide 65 ในกรณีของไทยมีหน่วยตรวจรับรองเพียงหน่วยงานเดียวที่ปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนด ISO Guide 65 คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่งหน่วยงานนี้ได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานจาก IFOAM ด้วย ดังนั้นผู้ส่งออกไทยที่ต้องการส่งออกไปยุโรป จะต้องได้รับการรับรองจาก มกท. หรือหน่วยตรวจสอบรับรองของต่างประเทศที่มาดำเนินการในไทย เช่น บริษัท Bioagricert เป็นต้น

(3) การติดฉลากสินค้าอินทรีย์ (Community Logo) โดยสมัครใจสำหรับสินค้าที่ผลิตในอียู ส่วนสินค้าที่นำเข้าให้ติดฉลากได้เฉพาะที่นำเข้าจากประเทศที่มีระบบการตรวจสอบเทียบ เท่ากับระบบของอียู

ทั้งนี้ สหภาพยุโรปได้ปรับปรุง แก้ไข กฎระเบียบของเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป ซึ่งมีผลบังคับใช้นับจากวันที่ 1 มกราคม 2564 มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในการผลิตแบบอินทรีย์ในสหภาพยุโรป สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (2561) ได้วิเคราะห์ข้อกำหนดที่เปลี่ยนแปลงที่อาจมีผลกับประเทศไทย คือ

(4) หน่วยตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์นอกสหภาพยุโรป ที่ปัจจุบันได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นหน่วยตรวจรับรอง ภายใต้ระบบ "มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ทดเทียม" จะถูก

ยกเลิก และปรับให้เป็นระบบมาตรฐานเดียวกันกับที่ใช้ในสหภาพยุโรป แต่อาจมีข้อยกเว้นให้สามารถ ใช้ปุ๋ยอินทรีย์และสารป้องกันกำจัดศัตรูพืชที่เป็นสารอินทรีย์

(5) การตรวจรับรองแบบกลุ่ม (group certification) อนุญาตให้ ใช้การตรวจรับรองเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนา แต่ในอนาคตจะอนุญาตให้ใช้ได้ทั้งในประเทศกำลัง พัฒนาและประเทศพัฒนาแล้ว

(6) ระบบการปลูก "ที่สัมพันธ์กับผืนดิน" มากขึ้น โดยที่ผ่านมามีข้อยกเว้นให้กับแปลงปลูกที่อยู่บนพื้น/บล็อคอปุ๋น แต่ในระบบใหม่ จะไม่อนุญาตให้ผู้ผลิตรายใหม่ ปลูกพืชในบล็อคอปุ๋นได้อีก ส่วนรายเก่า จะมีเวลาผ่อนปรนให้ 10 ปี ส่วนการเพาะพืชงอก ที่เพาะ โดยไม่ได้ใช้ดินอยู่แล้ว ยังคงอนุญาตให้ทำได้ตามปกติ

(7) ในการแปรรูป มาตรฐานใหม่จะเข้มงวดมากขึ้นว่าในการใช้ ส่วนประกอบที่เป็นสารแต่งรส/กลิ่นที่เป็นสารธรรมชาติ ปัจจุบัน ถ้าเป็นสารธรรมชาติจะอนุญาตให้ ใช้ได้ทั้งหมด แต่ในอนาคต เฉพาะสารธรรมชาติบางอย่างเท่านั้นที่จะให้ใช้

(8) จะมีการกำหนดสารที่ใช้ในการทำความสะดวกวัตถุพิเศษ อินทรีย์ รวมทั้งข้อจำกัดในการใช้

(9) ในระบบใหม่ มีข้อกำหนดที่ยืดหยุ่นขึ้นสำหรับการตรวจฟาร์ม ที่มีความเสี่ยงต่ำ หน่วยตรวจรับรองอาจไม่จำเป็นต้องตรวจฟาร์มทุกปี แต่อาจตรวจปีเว้นปีได้ ในขณะที่ ฟาร์มที่มีความเสี่ยงสูง จะมีการตรวจที่เข้มงวดขึ้น

(10) ผู้ประกอบการที่ขายสินค้าออร์แกนิกที่อยู่ในบรรจุภัณฑ์พร้อม จำหน่ายแล้ว (pre-packaged organic products) ไม่จำเป็นต้องขอตรวจรับรอง

(11) ผู้ผลิตรายเล็ก ที่ขายผลผลิตเกษตรอินทรีย์โดยตรงให้กับ ผู้บริโภค โดยมีปริมาณไม่มากนัก อาจไม่จำเป็นต้องขอรับการตรวจรับรองอีกต่อไป

2.1.2.4 กระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออก

กรมการข้าว (2562) กล่าวถึงขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์ ข้อกำหนด การผลิตข้าวอินทรีย์ให้ได้รับมาตรฐานสากล และขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตาม มาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง รายละเอียดดังนี้

1) ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท

(1) ข้าวอินทรีย์วิถีพื้นบ้าน เป็นระบบการผลิตข้าวที่ไม่ใช้สารเคมี ทางการเกษตรทุกชนิด เช่น ปุ๋ยเคมี สารควบคุมการเจริญเติบโต สารควบคุมและกำจัดวัชพืช สารป้องกันกำจัดโรคแมลงและสัตว์ศัตรูข้าว ตลอดจนสารเคมีที่ใช้รมเพื่อป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว ในโรงเก็บ การผลิตข้าวอินทรีย์นอกจากจะทำให้ผลผลิตข้าวมีคุณภาพ ปลอดภัยจากสารพิษแล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

(2) ข้าวอินทรีย์มาตรฐานสากล เป็นการผลิตข้าวอินทรีย์ตาม มาตรฐานสากล มีกระบวนการผลิต การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และแปรรูปผลิตภัณฑ์อินทรีย์ และ ห้ามใช้สิ่งมีชีวิตตัดแปรพันธุกรรมหรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากสิ่งมีชีวิตตัดแปรพันธุกรรมในกระบวนการผลิต และแปรรูปข้าวอินทรีย์ ซึ่งผู้ผลิตและผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามเพื่อให้ได้รับการรับรองมาตรฐาน มีขั้นตอนการปฏิบัติเป็นลำดับขั้น ดังนี้

- อินทรีย์
- เกษตรกรจะต้องมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดในการผลิตข้าว
  - เกษตรกรจัดทำบันทึกขั้นตอนการใช้ปัจจัยการผลิต โดยแสดงแหล่งที่มาและปริมาณการใช้
  - สมัครขอรับรองต่อกรมการข้าว โดยเกษตรกรต้องแสดง ข้อมูลต่อไปนี้ประวัติการใช้พื้นที่ ประวัติการใช้สารเคมี และผลการวิเคราะห์สารพิษตกค้างในดินและน้ำ แผ่นที่และแผนผังแปลงนาที่ขอการรับรองและพื้นที่ข้างเคียง แผนการผลิตในทุกขั้นตอน และบันทึก ขั้นตอนการใช้ปัจจัยการผลิต

2) ข้อกำหนดการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับมาตรฐานสากล มีดังนี้

(1) พื้นที่การผลิตที่ต้องการขอรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ ต้องผ่าน “ระยะปรับเปลี่ยน” ซึ่งระยะปรับเปลี่ยนแต่ละมาตรฐานจะแตกต่างกัน เช่น กรณีข้าวอินทรีย์ มาตรฐาน มกษ.9000 จะมีช่วงระยะเปลี่ยนอย่างน้อย 12 เดือน หากต้องการผลิตข้าวเพื่อส่งออกไปยัง สหภาพยุโรป ข้าวมีระยะปรับเปลี่ยนอย่างน้อย 4 เดือน แต่ช่วงระยะปรับเปลี่ยนอาจมีการ เปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับการพิจารณาของผู้ตรวจประเมิน อาจยกเว้นระยะการปรับเปลี่ยนได้หาก พื้นที่การผลิตนั้นได้ทำการเกษตรตามหลักการในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์มาเป็นเวลาหลายปีแล้ว และมีเอกสารหลักฐานอ้างอิงได้

(2) แหล่งน้ำควรมีมาตรฐานการอนุรักษ์น้ำที่ใช้ในแปลงนา น้ำที่ใช้ปลูก ต้องได้จากแหล่งที่ไม่มีสภาพแวดล้อมซึ่งก่อให้เกิดการปนเปื้อนวัตถุอันตราย

(3) การจัดการดินปุ๋ย ต้องรักษาหรือเพิ่มระดับความอุดมสมบูรณ์ ของดินและกิจกรรมทางชีวภาพที่เป็นประโยชน์ในดิน ปลูกพืชตระกูลถั่ว ใช้ปุ๋ยพืชสด ใช้พืชรากรัก ในการปลูกหมุนเวียน ควรมีมาตรการในการป้องกันดินเค็ม การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ต้องมีแผนการใช้ อย่าง ผสมผสาน และใช้เท่าที่จำเป็นในปริมาณที่เหมาะสม โดยคำนึงความสมดุลของธาตุอาหารในดินและ ความต้องการธาตุอาหารของข้าว

(4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว

- แหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์ต้องมาจากแหล่งผลิตข้าวอินทรีย์ ยกเว้นในพื้นที่ที่หาเมล็ดพันธุ์ข้าวอินทรีย์ไม่ได้ อนุโลมให้ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งทั่วไปสำหรับการ ผลิตข้าวอินทรีย์ในปีแรก

- การควบคุม ป้องกัน หรือกำจัดศัตรูข้าว โดยใช้ มาตรการใดมาตรการหนึ่ง หรือหลายมาตรการร่วมกัน เลือกใช้พันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรค แมลง ศัตรู ข้าว และเหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ เลือกใช้วิธีเขตกรรมหรือการจัดการในแปลงนา เช่น การปลูกพืชหมุนเวียน การปลูกพืชคลุมดิน ใช้วิธีฟิสส์ ซีวีวี และจุลินทรีย์ ถ้าสารที่ใช้ดังกล่าว ไม่สามารถป้องกัน หรือกำจัดศัตรูข้าวได้ ให้ใช้สารตามที่มาตรฐานได้ระบุไว้

- มาตรการป้องกันการปนเปื้อน พื้นที่ปลูกจะต้องห่างจาก แหล่งกำเนิดของวัตถุอันตราย หากมีจะต้องทำแนวป้องกันการปนเปื้อนทั้งทางน้ำและอากาศ

(5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ด้านการขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมผลผลิต

- อุปกรณ์ ภาชนะบรรจุ และพาหนะที่ใช้ในการขนย้ายและเก็บรักษา ต้องแยกออกจากแปลงทั่วไป สามารถป้องกันการปนเปื้อนจากอันตรายและสิ่งแปลกปลอมที่มีผลต่อความปลอดภัยในการบริโภค รวมทั้งไม่ทำให้เกิดการปนเปื้อนของข้าวจากแปลงทั่วไป

- สถานที่เก็บรวบรวม และสถานที่เก็บรักษา ต้องถูกสุขลักษณะ สะอาดและมีการถ่ายเทอากาศดี สามารถป้องกันการปนเปื้อนผลิตผล

- วิธีการเก็บรักษา และรวบรวมผลิตผล ต้องไม่ทำให้ผลิตผลเสียหาย และทำให้เกิดการปนเปื้อนของข้าวจากแปลงทั่วไป ป้องกันและลดความเสียหายจากแมลงและสัตว์ศัตรูในโรงเรือน

(6) การบันทึก และจัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต) ต้องมีการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับ แหล่งที่มาของเมล็ดพันธุ์ แหล่งน้ำใช้ การเตรียมการจัดต้นของข้าวพันธุ์อื่นปน การสำรวจและการเข้าทำลายของศัตรูพืชและการจัดการการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บเกี่ยวและนวดข้าว การลดความชื้นข้าวเปลือก การบรรจุข้าวเปลือกและการเก็บรักษา และแหล่งที่มาของผลิตผล ผลิตผลที่อยู่ระหว่างการเก็บรักษาและขนย้าย ต้องมีการระบุข้อมูลให้สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของผลิตผลได้

(7) การนวดข้าว การสีแปรสภาพข้าว

- ควรแยกเครื่องจักรกลหรือเครื่องมืออุปกรณ์ในการสี และการแปรรูปที่ใช้สำหรับผลิตผลจากแปลงที่เป็นอินทรีย์ออกจากแปลงที่ไม่เป็นอินทรีย์ หากในกรณีที่มีการใช้ร่วมกันทั้งผลิตผลจากแปลงที่เป็นและไม่เป็นอินทรีย์เกษตรกรต้องทำความสะอาดเครื่องจักรหรือเครื่องมือดังกล่าวก่อนที่จะนำไปใช้

- มีการทำความสะอาดและกำจัดข้าวปนออกจากเครื่องสีข้าว แจ้งปริมาณข้าวและชนิดข้าวที่แปรรูปให้ผู้ตรวจสอบ จัดเก็บข้าวสาร ข้าวกล้องแยกออกจากข้าวทั่วไป

(8) การบรรจุหีบห่อ

- สถานที่บรรจุข้าวจะต้องมีการจัดการเพื่อรักษาความเป็นอินทรีย์ โดยแยกระหว่างบรรจุข้าวทั่วไปออกจากข้าวอินทรีย์

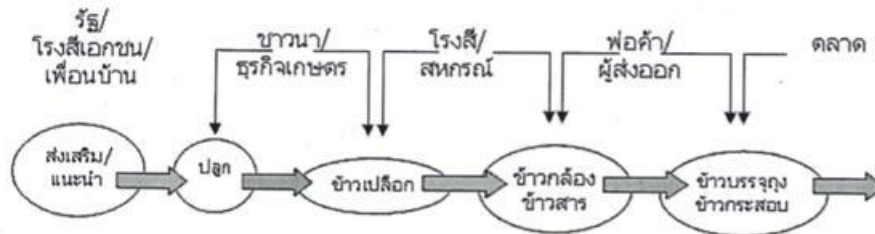
- ข้าวสารหรือข้าวกล้องที่บรรจุจะต้องได้มาตรฐาน (ความชื้นแมลงศัตรูข้าว เชื้อจุลินทรีย์) ภาชนะบรรจุจะต้องแข็งแรงทนทาน ไม่แตกง่าย ข้อความบนถุงจะต้องถูกต้อง ครบถ้วนตามมาตรฐานบรรจุภัณฑ์ กรณีข้าวกล้องควรบรรจุในระบบสุญญากาศ เพื่อรักษาคุณภาพข้าว

- ข้าวในบรรจุภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองตรวจสอบตลอดห่วงโซ่การผลิต ตั้งแต่แปลง โรงสี โรงคัดบรรจุ จึงจะติดตรารับรอง Q หรือ Organic Thailand

(9) การบันทึก และจัดเก็บข้อมูล (แหล่งคัดบรรจุ/แหล่งแปรรูป) ต้องมีการระบุข้อมูลให้สามารถตรวจสอบแหล่งที่มาการซื้อขาย การแปรรูป และการคัดบรรจุของผลิตผลได้

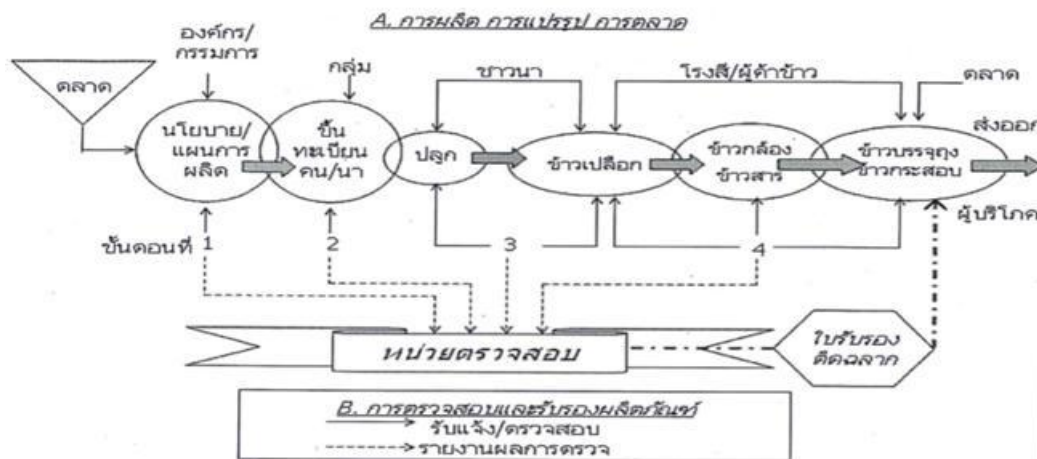
3) ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตามมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง

การผลิตข้าวโดยทั่วไป จะแยกส่วนกันรับผิดชอบตั้งแต่การส่งเสริม
 แนะนำในการปลูกทั้งจากภาครัฐ โรงสีเอกชน และเพื่อนบ้านกันเอง การปลูกข้าวโดยชาวนาและ
 ธุรกิจเกษตร ผ่านการสีข้าวโดยโรงสีหรือสหกรณ์ และขายโดยพ่อค้าหรือผู้ส่งออก ซึ่งจะแบ่ง
 ความรับผิดชอบกันตามบทบาทหน้าที่ ดังภาพที่ 6

ภาพที่ 6 การผลิตข้าวโดยทั่วไป (แยกส่วนรับผิดชอบ)

การผลิตข้าวอินทรีย์ เกษตรกรควรรวมตัวกันเพื่อวางระบบการผลิต
 และการตลาด ซึ่งจะส่งผลให้มีอำนาจในการต่อรอง โดยทุกกลุ่มร่วมกันและประสานการรับผิดชอบ
 ร่วมกัน ใน 2 ระบบ คือ A : การผลิตข้าวอินทรีย์ การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากข้าวอินทรีย์ และ B : การ
 ตรวจสอบและรับรองผลิตผลและผลิตภัณฑ์ข้าวอินทรีย์ รายละเอียดตามภาพที่ 7

ภาพที่ 7 การผลิตข้าวอินทรีย์ (รับผิดชอบร่วมกันทั้งระบบ : มีองค์กรหลักประสานงาน/ลงทุน)
 ที่มา : กรมการข้าว (2562)

การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าโดยเฉพาะเพื่อการส่งออกนั้น
 เกษตรกรต้องเรียนรู้ว่าในกระบวนการการผลิตจะต้องมีขั้นตอนการผลิตให้ได้มาตรฐาน และมาตรฐาน
 ของข้าวอินทรีย์จะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภค ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตามมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง

ขั้นตอนการผลิต	การผลิต/การแปรรูป (A)	การตรวจสอบ/รับรอง (B)
1. จัดทำแผนการผลิต	<p>1.1 วางแผนการตลาดก่อน โดยร่วมกับบริษัทเอกชนที่เป็นผู้ส่งออก</p> <p>1.2 กำหนดแผนการผลิต งบประมาณ และการตรวจสอบ/รับรอง ตามระบบการตรวจสอบของผู้บริโภค</p>	<p>โดยหน่วยตรวจรับรอง</p> <p>1.1 ภายในประเทศ (ภาครัฐ) มกท. หรือกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดย มกอช.</p> <p>1.2 ต่างประเทศ ได้แก่ IFOAM, USDA, ORGANIC, BIOAGRICERT</p>
2. การขึ้นทะเบียนพื้นที่และเกษตรกรผู้ผลิตข้าวอินทรีย์	<p>2.1 สำรวจพื้นที่นา กำหนดขอบเขตของพื้นที่ รวมทั้งแนวป้องกันการปนเปื้อน</p> <p>2.2 จัดทำข้อมูลและสภาพแวดล้อม และแสดงขอบเขตของพื้นที่</p> <p>2.3 ขึ้นทะเบียนเกษตรกรผู้ผลิต</p>	<p>2.1 จัดทำแผนที่นาเป็นโฉนด และกำหนดพิกัด GPS ของแปลงนาที่ผลิตข้าวอินทรีย์</p> <p>2.2 ประเมินสภาพแวดล้อม (เสียง/ดี) เก็บตัวอย่างดินและน้ำส่งวิเคราะห์</p> <p>2.3 จัดทำ/แจ้งทะเบียนเกษตรกรทำสัญญาหรือข้อตกลง (Farm Contraction)</p>
3. การปลูกข้าวอินทรีย์	<p>3.1 จัดทำแผนการปลูกข้าว : เตรียมดิน วิธีการปลูกถึงเก็บเกี่ยว เครื่องมือ และปัจจัยการผลิตที่ใช้</p> <p>3.2 หลักการ : <ul style="list-style-type: none"> - วิธีการเดิมที่ปฏิบัติอยู่ซึ่งไม่ขัดต่อระบบเกษตรอินทรีย์ให้ดำเนินการต่อไปได้ - หมุนเวียนการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในไร่นา โดยให้มีการจัดหาจากภายนอกให้น้อยที่สุด </p>	<p>3.1 ประเมินแผนการปลูก ติดตามตรวจสอบการปลูก การใช้เครื่องมือและปัจจัยการผลิตทุกขั้นตอน</p> <p>3.2 หลักการ : <ul style="list-style-type: none"> - ประเมินความเหมาะสมของวิธีการ - ตรวจสอบที่มาของวัสดุที่นำมาใช้เป็นปัจจัยการผลิตที่นำมาจากภายนอก </p>
4. การเก็บรักษา แปรรูป และบรรจุภัณฑ์	<p>4.1 เก็บข้าวเปลือกในกระสอบ ติดรหัส และเก็บรักษาโดยแยกจากข้าวอื่นๆ ทั่วไป</p> <p>4.2 ทำความสะอาดเครื่องมือที่ใช้สีข้าวโดยแจ้งปริมาณข้าวที่จะสี</p>	<p>4.1 ตรวจสอบปริมาณข้าวและการติดรหัส</p> <p>4.2 ตรวจสอบ/เก็บตัวอย่างข้าวเพื่อการตรวจสอบ ก่อนและหลังแปรรูปสภาพ</p>

ขั้นตอนการผลิต	การผลิต/การแปรรูป (A)	การตรวจสอบ/รับรอง (B)
	4.3 แจกจ่ายปริมาณผลิตผลเพื่อขอการรับรอง	4.3 หน่วยรับรองสรุปผลการตรวจประเมินแล้วแจ้งผลการตรวจรับรองแก่เกษตรกร
5. การจำหน่ายผลิตผล	5.1 ประชาสัมพันธ์ให้กับผู้บริโภค ข้าวกายในประเทศให้แพร่หลาย 5.2 ตลาดภายในประเทศจำหน่ายให้กับกลุ่มคนเฉพาะกลุ่ม 5.3 การส่งออก ต้องได้รับการตรวจสอบและรับรองตามความต้องการของผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ	5.1 ให้ตรารับรองที่สามารถติดไว้ที่ถุงบรรจุข้าว

2.1.3 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศ

พริยยะ ผลพิรุฬห์ (2558) กล่าวถึงทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศที่สามารถจำแนกได้ 2 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ

2.1.3.1 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบบเก่า (Old International Trade Theory) จะอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นจากการค้าเสรีที่ก่อให้เกิด “ผลได้-ผลเสีย” และ “ผลกระทบ” กับประเทศสมาชิกในด้านต่าง ๆ ทั้งนี้ ทฤษฎีเก่าจะเป็นทฤษฎีที่อธิบายตลาดที่มีลักษณะการแข่งขันที่สมบูรณ์ และสินค้ามีลักษณะที่เหมือนกัน ซึ่งสามารถอธิบายผลที่เกิดขึ้นจากการค้าเสรีโดยทฤษฎีเก่า คือ (1) ปริมาณการค้าระหว่างประเทศสมาชิกภายในกลุ่มจะเพิ่มขึ้น จากระดับภาวะดุลการที่เก็บกับประเทศสมาชิกลดลง (2) เมื่อเกิดการค้าเกิดกับประเทศนอกกลุ่มสมาชิกลดลง และมีการค้าระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มทดแทนจะเกิด “การบิดเบือนทางการค้า” (3) รูปแบบการค้า ที่จะทำให้ราคาสินค้าที่นำเข้าจากประเทศสมาชิกอื่น ๆ ภายในกลุ่มจะถูกกดลงจากการลดลงของภาษีเมื่อเปรียบเทียบกับราคาสินค้าที่นำเข้าจากประเทศอื่น ๆ ซึ่งทฤษฎีดังกล่าวยังขาดการวิเคราะห์สถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของโลก

2.1.3.2 ทฤษฎีการค้าระหว่างประเทศแบบใหม่ (New International Trade Theory) เป็นการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นแบบมีพลวัต (Dynamic Model) ลักษณะของตลาดจะเป็นตลาดที่มีการแข่งขันแบบไม่สมบูรณ์ ที่มีผู้ขายน้อยรายและมีลักษณะของสินค้าที่แตกต่างกัน ซึ่งทฤษฎีใหม่จะอธิบายการพยายามที่จะเชื่อมโยงผลกระทบของการค้าระหว่างประเทศต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิต โดยที่ผลผลิตจากการค้าเสรีระหว่างประเทศสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์จากการลงทุน คือ การลงทุนจากประเทศพัฒนาแล้วสู่ประเทศกำลังพัฒนา และเกิดการถ่ายทอดเทคโนโลยีเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตของประเทศที่เป็นผู้รับเทคโนโลยี ทั้งนี้ ทฤษฎีใหม่ โดยส่วนใหญ่จะอธิบายการค้าระหว่างประเทศของสินค้าในหมวดอุตสาหกรรม

2.1.4 การเจรจาต่อรอง

2.1.4.1 แนวคิดการเจรจาต่อรอง

พจน์ ใจชาญสุขกิจ (2557) กล่าวถึงการเจรจาต่อรองไว้ว่าเป็นกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้ง หรือความเห็นไม่ตรงกัน ระหว่างผู้ที่เกี่ยวข้องมากกว่า 2 ฝ่ายขึ้นไป ดำเนินการแลกเปลี่ยนข้อเสนอในเรื่องที่ต่างฝ่ายต่างมีประโยชน์ได้เสีย ต่างพยายามลดหย่อนผ่อนปรนเงื่อนไข

ข้อเรียกร้องระหว่างกัน ซึ่งต้องใช้เทคนิคและความสามารถโดยใช้การโน้มน้าว การประนีประนอม ในวิถีทางไปสู่ข้อตกลง โดยปราศจากความรุนแรง ตลอดจนหาทางออกที่เหมาะสมที่สุด

ไพโรจน์ บาลัน อ้างถึงใน กอบมา อัครภิตาดาร (2553) กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการเจรจาต่อรองที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ ดังนี้

1) การสร้างทางเลือกอื่นนอกจากการทำข้อตกลง (BATNA : Best Alternatives to a Negotiation Agreement) คือการสร้างทางเลือกอื่น ๆ ที่ดีที่สุดหากไม่บรรลุข้อตกลงในการเจรจาได้ ในการเจรจาต่อรองหากสามารถสร้าง หรือรับรู้ BATNAs ซึ่งการเจรจาต่อรองที่มีการสร้าง BATNAs ที่น่าพึงพอใจนั้นจะทำให้ฝ่ายผู้เจรจานั้นมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าฝ่ายคู่เจรจา

2) การสร้างและรับรู้ราคาการตัดใจ (reservation price) หรือ ราคาการเดินหนี (walk-away price) คือ ราคาซึ่งเป็นจุดที่มีความพึงพอใจน้อยที่สุดที่จะทำข้อตกลง การตั้งราคาการตัดใจควรจะมีที่มาจาก BATNAs ราคาการตัดใจของการเจรจาก็จะมีค่าใกล้เคียงกับ BATNAs การตั้งราคาการตัดใจเป็นอีกบรรทัดฐานหนึ่งที่จะทำให้ฝ่ายผู้เจรจาสามารถรับรู้ ว่า สิ่งใดที่จะยอมสูญเสียในการต่อรองก่อนที่ยกเลิกการต่อรอง

3) การกำหนดขอบเขตของการเจรจาต่อรอง (ZOPA : Zone Of Possible Agreement) เป็นการตั้งขอบเขตหรือช่วงที่ทั้ง 2 ฝ่าย สามารถทำข้อตกลงที่ทั้งคู่พอใจได้ หรือสามารถอธิบายได้อีกแบบหนึ่งว่า กลุ่มของข้อตกลงที่สามารถทำให้ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจได้ ซึ่งที่มาของ ZOPA เป็นบริเวณที่เป็นพื้นที่ที่ตัดกันบนขอบบนและขอบล่างระหว่างราคาการตัดใจของแต่ละฝ่าย

(4) การสร้างคุณค่าโดยการแลกเปลี่ยน หลักการว่าฝ่ายที่ทำการเจรจาต่อรองสามารถปรับปรุงจุดยืนของตน โดยการแลกเปลี่ยนคุณค่าที่ตนเองมีการสร้างคุณค่าโดยการแลกเปลี่ยนจะเกิดขึ้นในการเจรจาต่อรองแบบบูรณาการ

2.1.4.2 แนวทางการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ

สถาบันการต่างประเทศ (2552) สรุปไว้ว่า การทูต (Diplomacy) เป็นศิลปะหรือศาสตร์ หรือวิธีปฏิบัติขั้นการเจรจากันระหว่างรัฐ รวมถึงการจัดความสัมพันธ์ระหว่างประเทศโดยวิธีการเจรจาซึ่งจะกระทำโดยเอกอัครราชทูต หรือผู้แทนการทูต

วิธีเจรจาทางการทูตที่ใช้ปฏิบัติมีอยู่หลายวิธี ดังนี้

1) การเจรจาทางการทูตตามปกติ ซึ่งปฏิบัติกันตลอดมาจนเป็นธรรมเนียม (Traditional Diplomacy) ในกรณีนี้ เอกอัครราชทูตจะเป็นตัวแทนของประเทศของตนเจรจากับกระทรวงการต่างประเทศของรัฐผู้รับ

2) การทูตด้วยวิธีการประชุม (Conference Diplomacy) ซึ่งคณะผู้แทนเจรจาจะมีบุคคลผู้ได้รับมอบอำนาจเต็มเป็นหัวหน้าคณะ และส่งไปจากประเทศที่ร่วมการประชุม

3) การทูตส่วนบุคคล (Personal Diplomacy) ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของรัฐสองแห่งหรือมากกว่านั้นจะทำการเจรจากันโดยตรง เพื่อระงับหรือทำความตกลงในเรื่องบางเรื่องที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน

4) การทูตแบบสุดยอด (Summit Diplomacy) โดยประมุขของรัฐบาลหรือของรัฐจะไปร่วมประชุมเพื่อหาทางระงับปัญหาของตน

5) การทูตโดยทางองค์การนิติบัญญัติหรือรัฐสภา (Parliamentary Diplomacy) เป็นการนำปัญหาไปพิจารณากันในการประชุมหารือ เช่น การประชุมขององค์การสหประชาชาติ

2.1.5 กลยุทธ์การดำเนินงานของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด และเครือข่าย

กรมส่งเสริมการเกษตร (2561) รายงานว่า ศพก.อำเภอรวัชบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้การผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจรที่ประสบความสำเร็จ และมีการขยายความรู้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องให้แก่เกษตรกรในชุมชน เพื่อการปรับเปลี่ยนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องตั้งแต่การผลิต การบริหารจัดการจนถึงการตลาด ซึ่งเป็นการดำเนินการผลิตข้าวอินทรีย์แบบครบวงจร โดยมีเกษตรกรต้นแบบ คือนายรณฤทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล ที่ดำเนินการผลิตข้าวอินทรีย์และผลิตภัณฑ์จากข้าวครบวงจร ซึ่งประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์เพื่อการบริโภค ได้แก่ ข้าวเปลือก ข้าวสาร แป้งข้าวเจ้า น้ำมันรำข้าวสกัดขาใบข้าว จมูกข้าวบดขง และไวน์ส้มผั้ว ผลิตภัณฑ์เครื่องสำอางและอาหารสัตว์ ได้แก่ สบู่จากครีมน้ำข้าว โลชั่นทาผิว ลิบบาล์ม และแกลบอาหารสัตว์อินทรีย์เพื่อการเลี้ยงวัวนมและไก่ไข่

ศพก. อำเภอรวัชบุรี เป็นแหล่งเรียนรู้ของเกษตรกรที่สนใจผลิตข้าวอินทรีย์ ซึ่งมีการดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยการรวบรวมสมาชิกที่สนใจและมีความพร้อม โดยที่สมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนจะต้องผ่านการประเมินมาตรฐาน Organic Thailand ซึ่งกลยุทธ์ที่ ศพก. อำเภอรวัชบุรี ใช้ในการดำเนินการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และเครือข่าย คือ การบริหารจัดการการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์แบบครบวงจร ดังนี้

1) วิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์ ตำบลหนองพอก เริ่มก่อตั้งกลุ่มเมื่อปี 2551 ซึ่งเป็นปีแรกที่เริ่มเป็น certify organic ระยะปรับเปลี่ยนที่ 1 เพื่อมีหน้าที่ผลิตและรวบรวมผลผลิตโดยจัดจำหน่ายทั้งภายใน-ภายนอกประเทศ

2) กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อีสาน (ECEAN) เป็นระยะปรับเปลี่ยนที่ 2 โดยปี 2552 ก่อตั้งเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อีสาน ซึ่งมีหน้าที่หลักในการผลิตและรวบรวมผลผลิตในนามกลุ่มจังหวัด 12 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร สกลนคร อำนาจเจริญ มหาสารคาม ศรีสะเกษ นครพนม ชัยภูมิ กาฬสินธุ์ อุบลราชธานี โยโสธร และตาก ดำเนินการโดยคณะกรรมการซึ่งเป็นผู้แทนจากแต่ละจังหวัด จำนวน 5 คน (ต้องมีแปลงนาที่ทำอินทรีย์และผ่านกสรรับรองว่าเป็นนาอินทรีย์) ประกอบด้วย (1) ประธานเป็นผู้รับรองการตรวจประเมินมาตรฐาน (2) หัวหน้าสำนักงาน (3) ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (4) ฝ่ายตรวจประเมินและรับรองแปลงปลูก

3) สหกรณ์เกษตรกรอินทรีย์ร้อยเอ็ดจำกัด ก่อตั้งเมื่อวันที่ 20 เมษายน 2559 มีสมาชิก 300 ราย มีหน้าที่ในการผลิตและรวบรวมผลผลิต แต่วิสาหกิจชุมชนยังดำเนินกิจกรรมอยู่

4) บริษัท กฤษณกรณ์ออร์แกนิกฟาร์ม จำกัด มีหน้าที่ในการรับซื้อข้าวจากหน่วยผลิตจากสมาชิก 10 จังหวัด ได้แก่ ร้อยเอ็ด มุกดาหาร สกลนคร อ่างนาจเจริญ นครพนม มหาสารคาม ศรีสะเกษ ชัยภูมิ โยธาธร และตาก โดยใช้กระบวนการบริหารจัดการผลิตภัณฑ์จากการแบ่งโควตาตามสภาพภูมิประเทศ (Rice Zoning)

ทั้งนี้ ศพก. อำเภอดงเจริญและเครือข่ายมีแนวทางที่จะขยายผลการดำเนินกิจกรรมของ ศพก. ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวอินทรีย์ครบวงจรซึ่งมีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดร้อยเอ็ด ดังนี้

1) การพัฒนาการผลิตข้าวเปลือกหอมมะลิอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานสหภาพยุโรป (EU) และมาตรฐานสหรัฐอเมริกา (NOP) ให้ได้ปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

2) การพัฒนาการผลิตเพื่อให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล และเป็นผู้ส่งออกข้าวอินทรีย์ไปยังต่างประเทศ และขายภายในประเทศภายใต้แบรนด์ของตัวเอง “OR Rice”

2.2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาครั้งนี้มีวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1) ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อการส่งออกที่มีประสิทธิภาพ

2) กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของไทย

3) ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสำเร็จสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสารอินทรีย์ส่งออก รายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อการส่งออกที่มีประสิทธิภาพ

เอนกพร เกษมสุข (2553) ได้สรุปปัจจัยความสำเร็จที่มีต่อแนวทางการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของประเทศไทยเพื่อการส่งออกที่มีประสิทธิภาพ ไว้ดังนี้

2.2.1.1 การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการเจรจาการค้า โดยกรมส่งเสริมการส่งออกกำหนดแนวทางสนับสนุนและกระตุ้นผู้ประกอบการให้ใช้ประโยชน์จากข้อตกลงทางการค้าอย่างต่อเนื่อง ด้วยการจัดกิจกรรมการประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร การจัดกิจกรรมส่งเสริมการขายในห้างสรรพสินค้า การเข้าร่วมงานแสดงสินค้า การจัดคณะผู้แทนการค้าระดับสูงเจรจาการค้า เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้าทั้งภายในและไม่ใช่ภายใน

2.2.1.2 การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ โดยการส่งเสริมการสร้างสรรค์และนวัตกรรมในสินค้าและบริการที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้สอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ด้วยการส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเพื่อสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าที่มุ่งเน้นสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยสนับสนุนผู้ประกอบการในการสร้างนวัตกรรมและ

ภาพลักษณ์เฉพาะตัว โดยนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ให้สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีชีวิตและความต้องการของผู้ซื้อผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ

2.2.1.3 การกระจายการส่งออกไปยังตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ โดยการจัดกิจกรรมด้านการตลาด พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนในการทำธุรกิจในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายสินค้าส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

2.2.1.4 การบ่มเพาะผู้ประกอบการเพื่อการส่งออก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ ส่งเสริมผู้ประกอบการขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ให้สามารถพัฒนาสินค้าและบริการโดยใช้องค์ความรู้ ทักษะ และความเป็นไทยในการผลิต รวมทั้งเปิดโอกาสการเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และความเข้าใจในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างถูกต้องและครบวงจร

2.2.1.5 ปัจจัยทางการบริหาร ประกอบด้วย

1) ด้านบุคลากร เน้นบุคลากรที่มีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการผลิตข้าวอินทรีย์ ตั้งแต่การผลิต การแปรรูป การบรรจุภัณฑ์ การขนส่ง รวมถึงกระบวนการตลาด ในส่วนภาคเอกชนและภาคประชาชนในฐานะผู้ประกอบการและผู้ผลิตมีความรู้ ความเข้าใจในมาตรฐาน กฎเกณฑ์อย่างครบถ้วน สมบูรณ์ ทั้งกระบวนการผลิตและกระบวนการตลาด สำหรับผู้ประกอบการดำเนินการเพื่อรักษาคุณภาพผลผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ที่ยอมรับของตลาด ส่วนภาครัฐต้องเข้าถึงและรับรู้ความต้องการ การขาดแคลน หรืออุปสรรคของกระบวนการผลิต จนถึงกระบวนการตลาด เพื่อจะได้ปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาโดยนโยบายให้มีผลเกิดขึ้นจริงในการส่งเสริมสนับสนุนข้าวอินทรีย์ในตลาดได้

2) ด้านงบประมาณ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ควรมีความพร้อมในระดับที่สามารถดำเนินการได้ คือ ภาครัฐ ควรมีความพร้อมของงบประมาณเพื่อสนับสนุนส่งเสริมภาคเอกชนและภาคประชาชนในการขับเคลื่อนนโยบายให้เกิดผล ทั้งด้านการผลิต การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายและการกระจายสินค้าทั้งในตลาดเดิมและขยายตลาดใหม่ ส่วนภาคเอกชน ควรมีความพร้อมเพื่อร่วมกิจกรรมและดำเนินการในการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับช่องทางการจัดจำหน่ายและกระจายสินค้า การรักษาส่วนแบ่งตลาดเดิมและการขยายฐานไปยังตลาดใหม่ ภาคประชาชน ควรมีความพร้อมตั้งแต่การเตรียมการผลิตและทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3) ด้านวัสดุอุปกรณ์ แบ่งเป็น 3 ด้าน คือ ด้านตัวสินค้า คือข้าวอินทรีย์ ควรต้องมีการจัดเตรียมวัสดุ คือดินที่ใช้ในการปลูกข้าว เมล็ดพันธุ์ข้าว ปุ๋ยชีวภาพและสารธรรมชาติ กำจัดศัตรูพืช ด้านคู่มือ ควรจัดทำคู่มือตั้งแต่การเตรียมการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต ขั้นตอนกระบวนการแปรรูป ขั้นตอนกระบวนการบรรจุภัณฑ์ ขั้นตอนกระบวนการโลจิสติกส์ และขั้นตอนกระบวนการตลาด โดยทำสื่อเผยแพร่ที่มีความชัดเจนและใช้ภาษาที่ง่ายต่อการสื่อสารทำความเข้าใจ มีความสม่ำเสมอ และต่อเนื่อง

4) ด้านการสร้างความร่วมมือ ควรมีความร่วมมืออย่างมีเอกภาพระหว่างส่วนราชการกับส่วนราชการที่รับผิดชอบตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติและระหว่างส่วนราชการกับภาคเอกชน และภาคประชาชน

2.2.2 กลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของไทย

ปัญญา เข้มเจริญ และคณะ (2558) รายงานแนวทางการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ : โอกาส ความท้าทายของกระทรวงพาณิชย์ ซึ่งเป็นหน่วยงานสนับสนุนการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของไทยร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การวางกลยุทธ์ในการส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์และการพัฒนาระบบการตรวจสอบข้าวอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับในตลาดโลก ยังคงเป็นแนวทางที่สำคัญต่อบทบาทของกระทรวงพาณิชย์ โดยได้กำหนดกลยุทธ์การส่งเสริมการตลาดข้าวอินทรีย์ของไทยไว้ดังนี้

2.2.2.1 กลยุทธ์ด้านการผลิต

1) บูรณาการกับกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อเร่งจัดทำระบบตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์เพื่อส่งออก รวมทั้งข้าวคุณลักษณะพิเศษอื่น ๆ เช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ โดยในช่วงแรกจะต้องศึกษาวิเคราะห์ กฎระเบียบของประเทศต่าง ๆ เพื่อมาปรับเป็นมาตรฐานเพื่อการส่งออกข้าวอินทรีย์ของไทยให้เป็นที่ยอมรับในตลาดโลก

2) สร้างตรารับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์ที่ได้ผ่านการตรวจรับรองจากกรมการค้าต่างประเทศ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย เนื่องจากปัจจุบันการรับรองสินค้าอินทรีย์ของไทย แม้มีหลายหน่วยงานทำหน้าที่ให้การรับรองแล้ว แต่ในข้อเท็จจริงแล้วยังไม่เป็นที่ยอมรับมากนัก ดังนั้นถ้าผู้ประกอบการจะส่งออกข้าวอินทรีย์ไปจำหน่ายต่างประเทศต้องผ่านการตรวจรับรองจากองค์กรรับรองที่เป็นระดับสากล และเสียค่าใช้จ่ายสูง

3) จัดทำระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) มาใช้ในการพัฒนาระบบการตรวจรับรองข้าวอินทรีย์ของไทย โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้บาร์โค้ด รวมถึงพัฒนาระบบซอฟต์แวร์ต่างๆ และบันทึกข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ทุกจุดในห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ตั้งแต่เกษตรกรผู้เพาะปลูกข้าวหอมมะลิ ผู้รับซื้อข้าวเปลือกหอมมะลิ ผู้แปรรูปหรือโรงสี จนถึงผู้บริโภค เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งให้ผู้บริโภคสามารถตรวจสอบแหล่งที่มาของข้าวอินทรีย์ที่ตนได้ซื้อไปได้

4) ทบทวน แก้ไขและปรับกฎหมายด้านมาตรฐานสินค้าซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้รองรับกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทย

5) ให้มีศูนย์ปฏิบัติการตรวจสอบและรับรองคุณภาพข้าวที่ได้มาตรฐานเบ็ดเสร็จ ณ จุดเดียว (One Stop Service) และจัดทำคู่มือการตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานข้าว

2.2.2.2 กลยุทธ์ด้านการตลาด

1) รวบรวมองค์ความรู้และจัดทำฐานข้อมูลเรื่องข้าวอินทรีย์และจัดให้มีระบบการเปิดเผยข้อมูลด้านการผลิตและการตลาดข้าวอินทรีย์ที่เป็นสาธารณะและเข้าถึงได้ เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมและกระตุ้นการบริโภคข้าวทั้งในประเทศและต่างประเทศเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะตลาดข้าวลักษณะพิเศษ (Niche Market) เช่น ข้าวอินทรีย์ ข้าวที่ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) และข้าวที่มีคุณค่าทางโภชนาการสูง โดยส่งเสริมให้ความรู้ผ่านช่องทางต่าง ๆ เช่น การจัดสัมมนา การประชาสัมพันธ์ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องผ่านสื่อต่าง ๆ ทั้งรูปแบบออนไลน์และมัลติมีเดียอื่น ๆ โดยปรับปรุงข้อมูลให้มีความทันสมัย เชื่อมโยงข้อมูลจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและกระจายข้อมูลสู่ภาคเอกชนได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงด้วย

2) ส่งเสริมการตลาดส่งออกข้าวอินทรีย์ โดยจัดคณะผู้แทนภาครัฐและเอกชนไปเจรจาขยายตลาด ตลอดจนผลิตสื่อและวางสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น โทรทัศน์ผ่านดาวเทียม บายโฆษณา เป็นต้น หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ ที่ทำร่วมกับสมาคมผู้ค้าข้าวเอกชน เพื่อรักษาตลาดเดิมและแสวงหาตลาดใหม่ของข้าวอินทรีย์

3) บูรณาการแผนงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการผลิต ได้แก่ หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และภาคการตลาด ได้แก่ หน่วยงานของกระทรวงพาณิชย์ร่วมส่งเสริมการสร้างตราสินค้าข้าวชุมชน (Branding) ในสินค้าข้าวอินทรีย์ของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยมุ่งเน้นผลักดันเพื่อส่งออกต่างประเทศ

4) เชื่อมโยงตลาดผู้ผลิตในจังหวัดหรือโรงสีกับผู้ส่งออก โดยนำผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการโรงสีไทย และผู้ส่งออกเข้าร่วมงานแสดงสินค้าในต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมการขยายตลาดข้าวอินทรีย์

5) ศึกษาวิจัยและพัฒนาด้านการตลาดข้าวอินทรีย์เชิงลึก เพื่อศึกษาถึงช่องทางการตลาดข้าวอินทรีย์ การสร้างมูลค่าเพิ่มการพัฒนาบรรจุภัณฑ์ของสินค้าข้าวอินทรีย์ สินค้าที่เป็นผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวอินทรีย์ และความต้องการสินค้าข้าวอินทรีย์ในประเทศคู่ค้าสำคัญของไทย เช่น สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เป็นต้น เพื่อโอกาสที่จะส่งเสริมตลาดข้าวอินทรีย์ของไทยในต่างประเทศ

2.2.3 ยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสำเร็จสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสารอินทรีย์ส่งออก

สุริยะ ชนะชัย (2556) ได้เสนอแนะยุทธศาสตร์เพื่อสร้างความสำเร็จสำหรับกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสารอินทรีย์ส่งออก เพื่อการสร้างแรงจูงใจในการส่งเสริมสนับสนุนให้กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตได้มีการพัฒนาเข้าสู่กระบวนการค้าที่เป็นระบบสากล มีดังนี้

2.2.3.1 ยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเข้มแข็งและการบริหารจัดการกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ

1) จำเป็นที่จะต้อง มีผู้นำกลุ่มเป็นนักส่งเสริมการเกษตรที่มีความสามารถในการสร้างความศรัทธา สร้างอุดมการณ์ ความเชื่อในแนวทางการทำเกษตรอินทรีย์ สำหรับการค้าระบบ Fair Trade

2) มีกิจกรรมในการป้องกันความเสี่ยงการเข้าออกของสมาชิกในแต่ละปี โดยการจัดทำข้อมูลลงทะเบียนเกี่ยวกับจำนวนพื้นที่การเพาะปลูก การคาดคะเนผลผลิตและการจัดบันทึกกิจกรรมตลอดฤดูกาลผลิต

3) จัดกิจกรรมร่วมกับสมาชิกในตลาดท้องถิ่น เช่น ตลาดสีเขียว การอบรมแนะนำความรู้ใหม่ ๆ ในการอนุรักษ์บำรุงดิน การสร้างความเข้าใจให้มีอาหารบริโภคอย่างพอเพียงในครัวเรือน

4) มีการจัดอบรมให้ความรู้ในการลดต้นทุนการผลิตและการพัฒนากระบวนการผลิต ให้ได้ผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะเกี่ยวกับการวัดกรัมข้าว ความชื้นและสิ่งเจือปน การปลอมปนพันธุ์ข้าว

5) ส่งเสริมสนับสนุน สาธิต วิธีการใช้เทคโนโลยีเพื่อการผลิตข้าวที่เหมาะสมเกี่ยวกับ การใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ เป็นแบบอย่างแก่สมาชิก

6) การบริหารจัดการให้สมาชิกได้รับการจ่ายเงินสดในการรับซื้อข้าว และการจ่ายเงินปันผลเมื่อสิ้นปี

2.2.3.2 ยุทธศาสตร์ด้านการค้าข้าว

1) รัฐควรจัดหาคู่ค้า (Trader) ที่เข้าใจในการดำเนินกิจกรรมกลุ่มผู้ผลิตข้าว แนวทางการค้า Fair Trade เพื่อการแลกเปลี่ยนกัน ในการจัดทำเอกสารต่าง ๆ การขอฉลากใบรับรองมาตรฐานการผลิต (Certificate)

2) รัฐควรมีมาตรการควบคุม พ่อค้า โรงสี มีการสร้างความโปร่งใสในระบบการรับซื้อ-ขายข้าว ในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการตรวจวัดความชื้นและสิ่งเจือปน การวัดกรรมข้าว ไม่มีการเอาเปรียบเกษตรกร เพื่อสร้างความเป็นธรรม

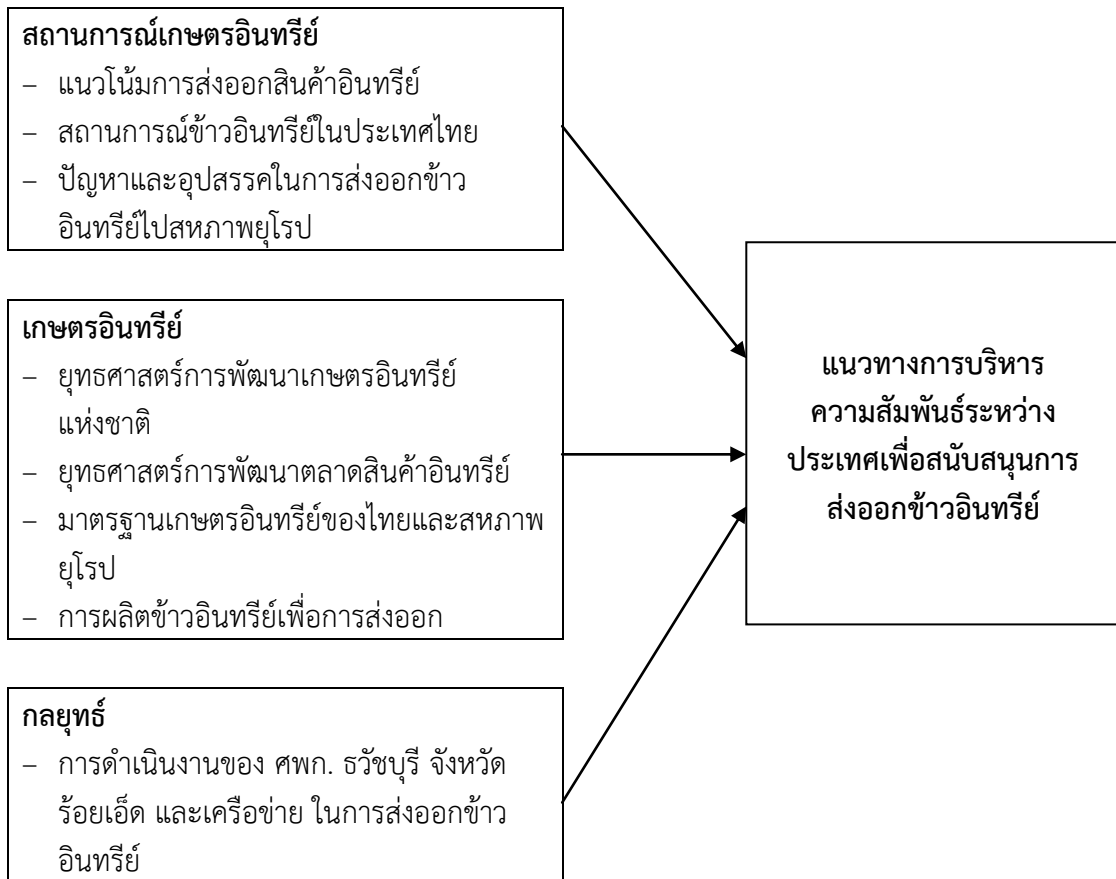
3) รัฐต้องมีข้อมูลสนับสนุนการค้าแก่กลุ่มเกษตรกรรายย่อย เช่น ข้อมูลด้านราคาและปริมาณการซื้อขายข้าวในตลาดโลก เพื่อใช้ในการต่อรองราคากับคู่ค้า หรือข้อมูลการผลิตข้าวในประเทศคู่แข่ง

4) รัฐควรให้การสนับสนุนในการขยายองค์ความรู้ในด้านให้ข้อมูลการตลาดข้าวที่แท้จริงและถูกต้อง เพื่อให้กลุ่มเกษตรกรรายย่อยผู้ปลูกข้าวอินทรีย์ส่งออกใช้ประโยชน์ในการวางแผนการตลาดล่วงหน้าได้

5) รัฐควรมีมาตรการการขจัดปัญหาด้านการจัดเก็บภาษีจากหลายหน่วยงานที่เรียกเก็บซ้ำซ้อนในธุรกิจการค้าต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมสนับสนุนการแข่งขันการส่งออกข้าวสารหอมมะลิอินทรีย์ในตลาดโลก

6) รัฐควรจัดให้มีการจัดงานแสดงสินค้าในระดับประเทศและสากล มีเวที สถานที่แนะนำสินค้าและผลิตภัณฑ์ของเกษตรกร ให้โอกาส ผู้ผลิต ผู้ค้า ผู้บริโภค มาพบปะแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน บ่อยๆตลอดปี

2.3 สรุปกรอบแนวคิด

บทที่ 3 ผลการศึกษา

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วน คือ

1. สถานการณ์เกษตรอินทรีย์
  - 1.1 แนวโน้มการส่งออกสินค้าอินทรีย์
  - 1.2 สถานการณ์ข้าวอินทรีย์ในประเทศไทย
  - 1.3 ปัญหาอุปสรรคในการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป
  - 1.4 ข้อเสนอแนะ
2. เกษตรอินทรีย์
  - 2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ
  - 2.2 ยุทธศาสตร์พัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์
  - 2.3 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยและสหภาพยุโรป
  - 2.4 การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออก
3. การผลิตและการส่งออกข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 3.1 การผลิตข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 3.2 การตลาดข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 3.3 วิธีการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป
  - 3.4 การบริหารจัดการกลุ่มข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 3.5 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของข้าวอินทรีย์ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด
  - 3.6 ข้อเสนอแนะที่ต้องการให้รัฐบาลเจรจาการส่งออกข้าวอินทรีย์
4. แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

3.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร รายงาน และข้อมูลวิชาการ พบว่ามีสถานการณ์เกษตรอินทรีย์ ดังนี้

3.1.1 แนวโน้มการส่งออกสินค้าอินทรีย์

ในปี 2557 ประเทศไทยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าอินทรีย์ คิดเป็นร้อยละ 77.9 ตลาดส่งออกสินค้าอินทรีย์ที่สำคัญของไทย คือ ตลาดสหภาพยุโรป ในส่วนของข้าวอินทรีย์ คิดเป็นมูลค่า 552 ล้านบาท หรือร้อยละ 30.4 สิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการที่ส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ไปยังสหภาพยุโรปจะต้องศึกษาและเรียนรู้ คือ

3.1.1.1 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์

มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ฉบับใหม่ที่กำหนดให้สินค้านำเข้าจากประเทศที่สามจะต้องมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในอียูเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคในอียูที่สนใจความปลอดภัยของอาหารและสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้

3.1.1.2 กฎระเบียบ

กฎระเบียบของประเทศคู่ค้า คือ สหภาพยุโรป (อียู) ได้ปรับปรุงกฎระเบียบด้านความปลอดภัยของอาหาร โดยประกาศกฎระเบียบฉบับใหม่ Regulation (EU) 2018/848 on organic production and labelling of organic products ซึ่งใช้ในการควบคุมการผลิตและการติดฉลากสินค้าอินทรีย์แทนฉบับเดิม โดยจะมีผลบังคับใช้ในปี 2564

3.1.1.3 การพัฒนาสินค้าเกษตรอินทรีย์

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค โดยประยุกต์ใช้นวัตกรรมใหม่ในการผลิตสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคที่ต้องการสินค้าที่มีประโยชน์ต่อร่างกาย รสชาติดี ราคาเหมาะสม และมีบรรจุภัณฑ์ที่โดดเด่น

3.1.2 สถานการณ์ข้าวอินทรีย์ในประเทศไทย

3.1.2.1 มูลค่าการผลิตข้าวอินทรีย์เพิ่มขึ้นจากจำนวน 157 ล้านบาท ในปี 2560 เป็น 210 ล้านบาท ในปี 2561

3.1.2.2 ลักษณะการผลิต เป็นผู้ผลิตทั้งแบบรายเดี่ยวและรายกลุ่ม ซึ่งต้องได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3.1.2.3 ปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์ในปี 2562 มีการขยายโควตาข้าวจากเดิมปี 2561 ร้อยละ 10 หรือปริมาณ 2,000 ตัน เป็นร้อยละ 25 หรือปริมาณ 5,000 ตัน ซึ่งจะต้องได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจากประเทศคู่ค้า

3.1.3 ปัญหาอุปสรรคในการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป

3.1.3.1 การผลิต

1) ต้นทุนสูง เนื่องจาก ขั้นตอนการทำนาอินทรีย์มีขั้นตอนละเอียดกว่าการทำนาแบบเคมี ซึ่งต้องเอาใจใส่ดูแลในทุกขั้นตอนตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป จึงทำให้มีต้นทุนที่สูงกว่า

2) ขาดการพัฒนาสายพันธุ์ข้าวใหม่ เพื่อให้มีความหลากหลายให้ผู้บริโภคเลือกซื้อในราคาต่าง ๆ และมีราคาที่ถูกลง และสามารถแข่งขันในตลาดส่งออกได้

3) ขาดการรวมกลุ่มเกษตรกรที่มีแนวทางเดียวกัน เพื่อจัดการสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมตามแนวทางมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

3.1.3.2 การปรับกฎระเบียบของสหภาพยุโรป

1) การปรับกฎระเบียบของสหภาพยุโรป มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และให้มีการแข่งขันที่เป็นธรรมสำหรับเกษตรกรและผู้ประกอบการ ป้องกันการปลอมแปลงและการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม สินค้าที่นำเข้าจากประเทศที่สามจะต้องมีมาตรฐานเทียบเท่ากับสินค้าที่ผลิตในอียูเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภค

2) ปัญหาอุปสรรคที่พบ คือ ขั้นตอนการขอใบรับรองมาตรฐานการผลิตของสหภาพยุโรป (อียู) มีความละเอียด และมีค่าใช้จ่ายในการขอใบรับรองสูง ดังนั้น เกษตรกรหรือผู้ประกอบการที่มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังสหภาพยุโรปจึงต้องศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเตรียมรับการขอมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป

3.1.4 ข้อเสนอแนะ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ มีผู้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องการผลิตข้าวอินทรีย์มาตรฐานข้าวอินทรีย์ และการตลาดข้าวอินทรีย์ ดังนี้

3.1.4.1 การผลิตข้าวอินทรีย์

1) การพัฒนาบุคลากร โดยเน้นการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในกระบวนการ การผลิตข้าวอินทรีย์ทั้งระบบ การรักษาคุณภาพผลผลิตให้เป็นไปตามมาตรฐานหรือกฎเกณฑ์ของอียู รวมถึงการบ่มเพาะเกษตรกรให้สามารถเป็นผู้ประกอบการเพื่อการส่งออก เสริมสร้างประสบการณ์และความเข้าใจในเรื่องการค้าระหว่างประเทศ ให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้อย่างถูกต้องและครบวงจร

2) ส่งเสริมและฝึกอบรมด้านการลดต้นทุนการผลิต การพัฒนากระบวนการผลิต และการบริหารจัดการกลุ่ม เพื่อให้สามารถผลิตข้าวอินทรีย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) การส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและบริการ ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาสินค้าเพื่อสร้างความแตกต่างให้แก่สินค้าที่มุ่งเน้นสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยใช้องค์ความรู้ ทักษะ และความเป็นไทยในการผลิต ในการสร้างนวัตกรรมและภาพลักษณ์เฉพาะตัว สอดคล้องกับแนวโน้มวิถีชีวิตและความต้องการของผู้ซื้อผู้บริโภคในตลาดต่างประเทศ

3.1.4.2 มาตรฐานข้าวอินทรีย์

1) การจัดทำคู่มือตั้งแต่การเตรียมการผลิต ขั้นตอนกระบวนการผลิต การแปรรูป บรรจุภัณฑ์ โลจิสติกส์ และการตลาด

2) จัดทำสื่อเผยแพร่ที่มีความชัดเจนและใช้ภาษาที่ง่าย โดยบูรณาการกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเร่งจัดทำระบบตรวจรับรองมาตรฐานข้าวอินทรีย์เพื่อส่งออก

3) การนำระบบตรวจสอบย้อนกลับ (Traceability) มาใช้ในการพัฒนาระบบการตรวจรับรองข้าวอินทรีย์ของไทย โดยใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ให้สามารถติดตาม และสืบย้อนกลับได้อย่างรวดเร็ว และชัดเจน

3.1.4.3 การตลาดข้าวอินทรีย์

1) การส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากการเจรจาการค้า โดยกำหนดแนวทางการสนับสนุนและกระตุ้นผู้ประกอบการให้ใช้ประโยชน์จากข้อตกลงทางการค้าด้วยการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนผลิตสื่อและวางสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

2) การส่งเสริมการตลาดส่งออกข้าวอินทรีย์ โดยจัดคณะผู้แทนภาครัฐ และเอกชนไปเจรจาขยายตลาด กระจายการส่งออกไปยังตลาดใหม่ที่มีศักยภาพ โดยการจัดกิจกรรมด้านการตลาด พร้อมทั้งสร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนในการทำธุรกิจในต่างประเทศ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการกระจายสินค้าส่งออกไปยังตลาดต่างประเทศ

3) การบูรณาการแผนงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาคการผลิต ได้แก่ หน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และภาคการตลาด ได้แก่ หน่วยงานของกระทรวงพาณิชย์ร่วมส่งเสริมการสร้างตราสินค้าข้าวชุมชน (Branding) ในสินค้าข้าวอินทรีย์ของแต่ละท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนโดยมุ่งเน้นผลักดันเพื่อส่งออกต่างประเทศ

4) ควรมีมาตรการการการจัดปัญหาด้านการจัดเก็บภาษีจากหลายหน่วยงานที่เรียกเก็บซ้ำซ้อนในธุรกิจการค้าต่างประเทศ โดยการจัดคณะผู้แทนการค้าระดับสูงเจรจาการค้า เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้าทั้งภาษีและไม่ใช่อภาษี

จากข้อมูลหัตถ์ภูมิดังกล่าวสรุปได้ว่า สถานการณ์เกษตรอินทรีย์ ในด้านการผลิต มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การตลาด และกฎระเบียบของอียู ได้แก่ การผลิตข้าวอินทรีย์ควรมีการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถขายได้ในราคาที่ผู้บริโภคเข้าถึง ซึ่งผลผลิตควรมีความสม่ำเสมอ มีคุณภาพ ได้รับมาตรฐานทั้งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทย และมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป ที่จะมีการปรับกฎระเบียบของสหภาพยุโรปใหม่ โดยไทยจะต้องเตรียมการรับมือให้พร้อมต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนการตลาดควรส่งเสริมการเจรจาการค้าในตลาดที่มีศักยภาพ สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนในการทำธุรกิจต่างประเทศ การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนผลิตสื่อและวางสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีการจัดคณะผู้แทนการค้าระดับสูงเจรจาการค้า เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้าทั้งภาษีและไม่ใช่อภาษีเพื่อช่วยส่งเสริมการตลาดส่งออกข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังสหภาพยุโรปต้องศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเตรียมรับการขอมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป

3.2 เกษตรอินทรีย์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลหัตถ์ภูมิจากเอกสาร รายงาน และข้อมูลวิชาการ พบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ ดังนี้

3.2.1 ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ

เพื่อสนับสนุนการทำให้ประเทศไทยเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคด้านการผลิต การบริโภค การค้าสินค้า และการบริการเกษตรอินทรีย์ที่มีความยั่งยืนและเป็นที่ยอมรับในระดับสากล โดยเน้นการขยายพื้นที่ทำการเกษตรอินทรีย์และเพิ่มสัดส่วนการตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ภายในประเทศ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ

3.2.1.1 การพัฒนาการผลิตโดยปฏิบัติตามหลักพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงซึ่งมี 2 แนวทาง คือ แนวทางของวิถีชาวบ้านและแนวทางของมาตรฐานสากลที่ได้รับการรับรอง ทั้งนี้ ต้องพัฒนาระบบการตรวจสอบรับรองสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่รู้จักได้รับการยอมรับ รวมถึงการพัฒนาระบบ One Stop Service ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกร

3.2.1.2 การพัฒนามาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์อย่างเป็นระบบ โดยการพัฒนาเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง และพัฒนาเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการสร้างกลุ่มที่เข้มแข็งเพื่อพัฒนาศักยภาพให้พร้อมเป็นผู้ประกอบการเกษตรอินทรีย์ ทั้งนี้ ต้องพัฒนาระบบฐานข้อมูลที่พร้อมใช้งานและครอบคลุมการผลิต การแปรรูป และการตลาด ซึ่งต้องมีการพัฒนาไปพร้อมกัน

การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น รวมทั้งการกำหนดกลไกการขับเคลื่อนทุกระดับ คือ ระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับพื้นที่

3.2.1.3 การพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนที่สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องได้ ตลอดจนผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้แก่กลุ่มเกษตรกร โดยการนำการวิจัยและเทคโนโลยีที่เหมาะสมมาเพิ่มมูลค่า และอำนวยความสะดวก โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย และหาแนวทางการสนับสนุนเกษตรกรให้สามารถรักษาสภาพความเป็นเกษตรอินทรีย์

3.2.2 ยุทธศาสตร์การพัฒนาตลาดสินค้าอินทรีย์

เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเป็นผู้นำในการผลิต การค้า และการบริโภคสินค้าอินทรีย์ในภูมิภาคเอเชีย จำเป็นต้องมีการพัฒนาตลาดสินค้าเกษตรอินทรีย์ให้มีความสอดคล้องกันในกระบวนการ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.2.2.1 การสร้างการรับรู้และความตระหนักให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตลอดห่วงโซ่อุปทาน ส่งเสริมให้เห็นคุณค่าและประโยชน์ที่จะได้รับเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ทั้งผู้ผลิต ผู้บริโภค และผู้ประกอบการ

3.2.2.2 ผลักดันมาตรฐานและระบบการรับรองเกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับ เพื่อยกระดับสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยให้ได้รับการรับรองมาตรฐานสากล รวมทั้งอำนวยความสะดวกในระบบการรับรองมาตรฐาน

3.2.2.3 การพัฒนาสินค้าและเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งในประเทศ และต่างประเทศ โดยยกระดับการจัดงานแสดงสินค้าอินทรีย์ไทยสู่สากล

3.2.2.4 การเพิ่มมูลค่าสินค้าโดยใช้เทคโนโลยีนวัตกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน และในการร่วมพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่สนับสนุนการสร้างมูลค่าสินค้า

3.2.3 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยและสหภาพยุโรป

การผลิตเกษตรอินทรีย์เพื่อสามารถได้รับการยอมรับและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ผู้บริโภคทั้งในและนอกประเทศ จะต้องได้รับการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ เป็นการตรวจรับรองที่ครอบคลุมตั้งแต่ระบบการผลิต การจัดการ การบรรจุภัณฑ์ และการขนส่ง ตลอดจนการตรวจสอบผลผลิตก่อนถึงมือผู้บริโภค ทั้งนี้ มาตรฐานที่เกี่ยวข้องที่เกษตรกรหรือผู้ประกอบการส่วนใหญ่ดำเนินการ คือ

3.2.3.1 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย อ้างอิงมาตรฐาน มกษ 9000 โดยมีหน่วยงานตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คือ สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ และหน่วยงานที่รับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ คือ กรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการผลิต และหน่วยงานรับรองมาตรฐานต่างประเทศที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ หากเกษตรกรได้รับการรับรองมาตรฐานจะได้รับตราสัญลักษณ์ “Organic Thailand” เพื่อใช้การรันตีสินค้าว่าได้รับการรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ไทย

3.2.3.2 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป อ้างอิงกฎระเบียบเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป ซึ่งมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ พ.ศ. 2534 ทั้งนี้ สินค้าอินทรีย์ที่จะส่งออกไปสหภาพยุโรปจะต้อง

ได้รับการรับรองตามมาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหภาพยุโรป ซึ่งสามารถขอรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์จากหน่วยรับรองมาตรฐานต่างประเทศจากหน่วยงานที่ได้รับการยอมรับ คือ

- 1) สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)
- 2) หน่วยงานรับรองต่างประเทศที่ดำเนินกิจการในประเทศไทย ได้แก่
  - บริษัท ไบโอะอะกรีเสิร์ช (ไทยแลนด์) จำกัด
  - บริษัท พีซีเอส จำกัด
  - บริษัท อีโคเสิร์ช จำกัด
  - บริษัท ไอเอ็มโอ-คอนโทรล จำกัด

ทั้งนี้ สินค้าเกษตรอินทรีย์ที่จะนำเข้าสหภาพยุโรปมี 2 กรณี คือการนำเข้าสินค้าเกษตรจากประเทศที่ขึ้นบัญชีและไม่ได้อยู่ในบัญชี EU's third country list โดยประเทศไทยไม่มีรายชื่ออยู่ในรายชื่อ EU's third country list ที่ EU รับรองทำให้ไม่ได้รับสิทธิ์ในการยกเว้นการอนุญาตจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศนำเข้า ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้มีรายชื่อใน EU'S third country list นั้น จะต้องมีการประเมินมาตรฐานและมาตรการควบคุมเทียบเท่ากับที่มีอยู่ในสหภาพยุโรป (EU) ทั้งระบบการผลิต การตรวจสอบ และการรับรอง โดยต้องมีหน่วยงานระดับชาติดำเนินการเป็น Control Authorities (CA) และต้องมีการเจรจาในเวทีระหว่างประเทศให้ไทยสามารถมีรายชื่ออยู่ใน EU'S third country list ได้

เงื่อนไขที่ประเทศไทยยังไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อ EU's third country list เนื่องจาก

1) ประเทศไทยยังไม่ได้ทำ Bilateral Trade Agreement กับทางสหภาพยุโรป ด้านการทำสัญญาทางการค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน (Bilateral Trade Agreement คือ การตกลงทางการค้าระหว่างสองประเทศเพื่อสิทธิประโยชน์ในการลดภาษีนำเข้าระหว่างกัน โดยไม่ใช่สิทธิประโยชน์ดังกล่าวกับประเทศอื่น)

2) หน่วยรับรอง (Certification Body: CB) มาตรฐานต่างประเทศที่ทางสหภาพยุโรปให้การรับรองในประเทศไทยมีเพียง 1 ราย คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.) ซึ่งทางหน่วยงานของประเทศไทยกำลังอยู่ระหว่างการขอยื่นรับรองเพิ่มเติม

3) ในเดือนพฤษภาคม 2550 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการยุโรปเพื่อพิจารณารับรองความเท่าเทียมของระบบการผลิตและการตรวจสอบควบคุมของประเทศไทย เพื่อให้ไทยอยู่ในบัญชีรายชื่อประเทศที่สาม และนำเสนอเอกสารเปรียบเทียบในเดือนมีนาคม 2551 ที่ผ่านมา แต่หน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณา กล่าวคือ DG AGRI (เทียบเท่ากระทรวงเกษตรฯ ของอียู) ยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ (โดยให้เหตุผลว่า ความล่าช้าดังกล่าวเกิดจากการที่ DG-AGRI ต้องพิจารณาสัญญารายชื่อดังกล่าวให้กับหลาย ๆ ประเทศ และในขณะเดียวกันต้องพิจารณาขึ้นบัญชีรายชื่อหน่วยงาน CA และ CB ไปพร้อม ๆ กันด้วย) ซึ่งขณะนี้คณะกรรมการการยุโรปได้รับคำร้องเช่นเดียวกันนี้จากประเทศนอกสหภาพยุโรป รวมทั้งสิ้น 20 ประเทศ โดยคำร้องของไทยอยู่ในลำดับที่ 20 อย่างไรก็ตาม สหภาพยุโรปจะพิจารณาคำร้องไปพร้อม ๆ กัน

3.2.4 การผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออก

เป็นข้อกำหนดการผลิตข้าวอินทรีย์ซึ่งได้มาตรฐานสากล และขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตามมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง ทั้งนี้ จะดำเนินการตามมาตรฐานของประเทศที่ทำการส่งออก ซึ่งมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้อง คือ

3.2.4.1 ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์ 2 ประเภท คือ

1) ข้าวอินทรีย์วิถีชาวบ้านที่ไม่ใช้สารเคมีทางการเกษตรทุกชนิด และไม่ใช้สารเคมีหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อให้ได้ข้าวปลอดภัยและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เป็นการพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน

2) ข้าวอินทรีย์มาตรฐานสากล ซึ่งเกษตรกรหรือผู้ประกอบการต้องปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนดในการผลิตข้าวอินทรีย์ มีการจดบันทึกขั้นตอนการปลูก แสดงแหล่งที่มา และปริมาณการใช้ ทั้งนี้ ต้องแสดงข้อมูลประวัติการใช้พื้นที่ การใช้สารเคมี ผลวิเคราะห์สารเคมีตกค้างในดินและน้ำ แผนผังแปลงนาและพื้นที่ข้างเคียง และแผนการผลิตในทุกขั้นตอน

3.2.4.2 ข้อกำหนดการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้รับมาตรฐาน ประกอบด้วย

- 1) พื้นที่การผลิตต้องผ่านระยะปรับเปลี่ยน (ขึ้นอยู่กับมาตรฐาน)
- 2) แหล่งน้ำควรมีมาตรฐานการอนุรักษ์น้ำที่ใช้ในแปลงนา
- 3) การจัดการดินปุ๋ย
- 4) การจัดการคุณภาพในกระบวนการผลิตก่อนการเก็บเกี่ยว
- 5) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การขนย้าย การเก็บรักษา และการรวบรวมผลผลิต

6) การบันทึก จัดเก็บข้อมูล (แหล่งผลิต)

7) การนวดข้าว การสีแปรสภาพข้าว

8) การบรรจุหีบห่อ

9) การบันทึก และจัดเก็บข้อมูล (แหล่งคัดบรรจุ/แหล่งแปรรูป)

3.2.4.3 ขั้นตอนการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการค้าตามมาตรฐานเพื่อการตรวจรับรอง เกษตรกรต้องรวมตัวกันวางระบบการผลิตและการตลาด ทำให้เกิดอำนาจต่อรองโดยการร่วมกันประสานระหว่างกลุ่มการผลิต การแปรรูป และการตลาด เชื่อมโยงกับการตรวจสอบและการรับรองผลผลิตข้าวอินทรีย์

จากข้อมูลทุกข้อมูมิต้องกล่าวสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์และการผลิตข้าวอินทรีย์เพื่อการส่งออกเป็นแนวทางที่จะสามารถพัฒนาแนวทางเพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวซึ่งประเทศไทยมีความตระหนักและใส่ใจที่พัฒนาระบบการผลิตเกษตรอินทรีย์โดยเฉพาะข้าวอินทรีย์ซึ่งเป็นวิถีชีวิตของเกษตรกร และคนในประเทศ โดยการสร้างการรับรู้และส่งเสริมสนับสนุนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้เห็นคุณค่าและผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นทุกระดับจากการทำการเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืน และการมีระบบอาหารที่ปลอดภัยเพื่อความมั่นคงทางอาหาร โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิต แปรรูปเพื่อประสานเชื่อมโยงการตรวจสอบและการรับรองตามมาตรฐาน

3.3 การผลิต และการส่งออกข้าวอินทรีย์ของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ดร.รณวริทธิ์ ปริยฉัตรตระกูล ประธาน ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่ามีการดำเนินการ ดังนี้

3.3.1 การผลิตข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

3.3.1.1 การดำเนินกิจกรรมในรูปแบบของวิสาหกิจชุมชนที่มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องโดยการรวบรวมสมาชิกที่สนใจและมีความพร้อม โดยที่สมาชิกที่จะเข้าร่วมกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนจะต้องผ่านการประเมินมาตรฐาน Organic Thailand ซึ่งกลยุทธ์ที่ ศพก. อำเภอรวัชบุรี ใช้ในการดำเนินการพัฒนากลุ่มผู้ผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์และเครือข่าย คือ การบริหารจัดการการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์แบบครบวงจร

3.3.1.2 เป้าหมายในการผลิตข้าวอินทรีย์ของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด คือการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล เช่น มาตรฐานสหภาพยุโรป (EU) และมาตรฐานสหรัฐอเมริกา (NOP) ให้ได้ปริมาณและคุณภาพอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นผู้ส่งออกข้าวอินทรีย์ไปต่างประเทศ และขายภายในประเทศภายใต้แบรนด์ของตัวเอง “OR Rice” โดยมีสหกรณ์การเกษตรอินทรีย์ร้อยเอ็ด จำกัด ดูแลการผลิตและการรวบรวมผลผลิต ซึ่งยังประสบปัญหาจากการผลิตที่ส่งผลต่อคุณภาพข้าวอินทรีย์ในการส่งออก คือ

- 1) ข้าวเมล็ดหัก ซึ่งมาตรฐานข้าวที่ได้คุณภาพยอมรับได้ที่ร้อยละ 0.5 จากปริมาณข้าวที่ส่งออกต้องไม่เกินจากนี้
- 2) ข้าวขีดสีต่ำ มาตรฐานข้าวที่ได้คุณภาพยอมรับได้ที่ร้อยละ 0.7 จากปริมาณข้าวที่ส่งออก ต้องไม่เกินจากนี้ หากเกินค่ามาตรฐานจะต้องสีใหม่ซึ่งทำให้เพิ่มต้นทุนและเสี่ยงที่จะทำให้ได้รับข้าวเมล็ดหักมากขึ้น
- 3) ค่าความขาวของข้าว มาตรฐานข้าวที่ได้คุณภาพยอมรับได้ที่ร้อยละ 44 ในข้าวเจ้าขาว และร้อยละ 55 ในข้าวเหนียว

3.3.2 การตลาดข้าวอินทรีย์ของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีการจำหน่ายข้าวอินทรีย์ภายในประเทศคิดเป็นร้อยละ 20 ของปริมาณข้าวทั้งหมด โดยจำหน่ายในรูปแบบ OEM (Original Equipment Manufacturer) คือ เป็นผู้รับจ้างผลิตสินค้าให้กับบริษัทที่จะไปขายในแบรนด์ของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 19.8 และขายในแบรนด์ของตนเอง “OR Rice” คิดเป็นร้อยละ 0.2 ซึ่งจะจัดจำหน่ายที่สหกรณ์เท่านั้น ในส่วนการขายให้กับลูกค้าในต่างประเทศคิดเป็นร้อยละ 80 ของปริมาณข้าวทั้งหมด ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.2.1 การจัดจำหน่ายไปสหภาพยุโรป จำนวน 9 ประเทศ คือ ประเทศสเปน อิตาลี เยอรมัน เบลเยียม สาธารณรัฐเชค สวิตเซอร์แลนด์ สวีเดน เดนมาร์ก และประเทศลักเซมเบิร์ก โดยปี 2561 ศพก. อำเภอรวัชบุรี ส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป 3,709 ตัน โดยมีจุดกระจายสินค้าของคู่ค้าอยู่ ณ ประเทศสเปน ซึ่งจะจำหน่ายในลักษณะ Big Bag ขนาด 50 กิโลกรัม กลุ่มเป้าหมาย คือ ห้างระดับ Hi End

3.3.2.2 การจัดจำหน่ายไปสหรัฐอเมริกา จำหน่ายในลักษณะเป็นล็อตละ 2-10 ปอนด์

3.3.2.3 การจัดจำหน่ายไปยังออสเตรเลีย จำหน่ายโดยบรรจุในถุงกระดาษ และขนส่งโดยวิธี Freeze Container (-35 องศาเซลเซียส)

3.3.3 วิธีการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปสหภาพยุโรป

3.3.3.1 ช่องทางการติดต่อลูกค้ามี 2 ช่องทาง คือ

1) การจัดแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ทั้งภายในประเทศ เช่น THAIFEX-World of Food Asia งาน Natural Expo Southeast Asia และการแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ต่างประเทศ เช่น BIOFACH ประเทศเยอรมัน ซึ่งเป็นเทศกาลการแสดงผลสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ใหญ่ที่สุดในโลก

2) การใช้ช่องทางอินเทอร์เน็ต คือ เว็บไซต์ www.k-organic.com Facebook และอีเมล korganicfarm@gmail.com

3.3.3.2 การติดต่อซื้อขาย โดยการจำหน่ายล่วงหน้าผ่านการจองและการมัดจำล่วงหน้าซึ่งขึ้นอยู่กับปริมาณและราคาเป็นการตกลงราคาระหว่างผู้ซื้อและกลุ่ม ทั้งนี้ ผู้ซื้อจะตรวจเยี่ยมฟาร์ม (farm visit) เพื่อดูกระบวนการการผลิตตลอดทั้งกระบวนการก่อนมีการซื้อ-ขาย

3.3.3.3 การชำระค่าสินค้าจะใช้ระบบ FOB (Free on Board หรือ Freight on Board) ซึ่งเป็นการชำระเสร็จสิ้นที่ประเทศไทย (อัตราแลกเปลี่ยนเป็นเงิน: บาท) ทั้งนี้ ผู้ซื้อต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ในการส่งออกเองทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็น ค่าประกันภัย ค่าภาษี ค่าระวางบรรทุกสินค้า หรือค่าธรรมเนียมในการนำเข้าหรือส่งออกเองทั้งหมด ตลอดจนค่าศุลกากรต่างๆ จนสินค้าถึงมือผู้ซื้อโดยการส่งมอบ ณ ท่าเรือกรุงเทพ แต่ทางกลุ่มจะรับผิดชอบค่าใช้จ่ายจัดส่งสินค้าและค่าภาษีนำเข้า (ข้าวขาว 100 เหรียญดอลลาร์ต่อตัน) แต่ไม่ต้องรับผิดชอบหลังจากที่สินค้าถูกนำส่งลงเรือต้นทางกระทั่งถึงปลายทาง เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยง ในกรณีที่เกิดปัญหาจากการส่งออกสินค้าทางกลุ่มจะดำเนินการผ่านผู้ส่งออก

ทั้งนี้ มูลค่าธุรกิจและกำไรจากการส่งออกข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด ตั้งแต่ปี 2559 ดังนี้

- 1) ปี 2559 มูลค่าธุรกิจ 120 ล้านบาท กำไร 11 ล้านบาท
- 2) ปี 2560 มูลค่าธุรกิจ 135 ล้านบาท กำไร 12 ล้านบาท
- 3) ปี 2561 มูลค่าธุรกิจ 142 ล้านบาท กำไร 15 ล้านบาท

ข้อสังเกต ปี 2560 มูลค่าธุรกิจเพิ่มขึ้น แต่กำไรที่ได้ใกล้เคียงกับปี 2559 เนื่องจากการขยายตัวของสมาชิก จึงมีค่าใช้จ่ายในการตรวจประเมินเพิ่มขึ้น แต่สมาชิกยังอยู่ในระยะปรับเปลี่ยน กำไรจึงน้อย

3.3.3.4 การจัดส่งสินค้ามี 2 วิธีการ คือ

1) การดำเนินการขั้นตอนการส่งสินค้าให้เสร็จสิ้นที่หน้าฟาร์ม ซึ่งจะมี Loading Point และได้รับการตรวจสอบจากทุกฝ่ายจนเสร็จสิ้นและปิดตู้คอนเทนเนอร์

2) การดำเนินการ Load สินค้าที่ทำเรือผ่าน Shipping

3.3.3.5 มาตรฐานและระบบการประเมินเพื่อการส่งออกข้าวอินทรีย์ สินค้าที่จะส่งออกจะต้องได้มาตรฐานตั้งแต่การผลิตเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป และต้องได้รับการตรวจสอบและประเมินก่อนการส่งออกจากหลายหน่วยงาน คือ

- 1) สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ตรวจสอบคุณภาพข้าวที่ส่งออกตามที่ได้รับมอบหมายจากกระทรวงพาณิชย์ มาตรฐานข้าวไทย และข้าวหอมไทย
- 2) บริษัทตรวจสอบคุณภาพข้าว (Surveyor) เพื่อตรวจสอบทุกกระบวนการ
- 3) QC ของบริษัท และ QC ของกลุ่มที่ควบคุมคุณภาพ ดำเนินการตรวจสอบสินค้าในระหว่างการผลิตทุกขั้นตอนให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด ซึ่งต้องผ่านการอบรมและได้รับใบอนุญาต

ทั้งนี้ ข้าวที่ส่งออกจะต้องได้รับการรับรองก่อนส่งออกจาก 3 หน่วยงาน คือ สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย บริษัทตรวจสอบคุณภาพข้าว (Surveyor) และ QC ของบริษัท และ QC ของกลุ่มที่ควบคุมคุณภาพ ผลการประเมินผลจะต้องเหมือนกันทั้ง 3 หน่วยงานจึงจะถือว่าผ่านการประเมิน รวมทั้งเอกสารประกอบการส่งออกที่สำคัญ คือ ใบรับรองสินค้า (COA : Certificate of Analysis) และใบรับรองเพื่อการค้า (TC : Transaction Certificate) (เป็นการยืนยันว่าสินค้าที่ผู้ประกอบการส่งไปขาย อาจเป็นการขายในประเทศหรือส่งออก สินค้าที่ขายในแต่ละครั้ง หรือแต่ละคำสั่งซื้อนั้น เป็นผลผลิตเกษตรอินทรีย์ที่ได้รับการรับรองจริง ซึ่งผู้ซื้ออาจจำเป็นต้องใช้ในการยืนยันกับผู้ตรวจหรือใช้ประกอบการนำเข้าผลผลิตอินทรีย์ (เฉพาะในกรณีการส่งออก) ซึ่งผู้ซื้อจะเป็นผู้ร้องขอเอกสารนี้จากผู้ขายเป็นกรณี ๆ ไป) ซึ่งต้องออกก่อนเรือถึงปลายทางแต่ออกก่อนที่หน้าฟาร์มไม่ได้ เป็นใบรับรองเพื่อกำกับก่อนจะเอาสินค้าออกจากด่านศุลกากรซึ่งทางกลุ่มดำเนินการขอใบ TC จากบริษัท Control union จากประเทศเนเธอร์แลนด์ เพื่อส่งเอกสาร โดยใช้เวลาประมาณ 2 สัปดาห์

3.3.3.6 ปัญหาและอุปสรรคจากขั้นตอนการส่งออก ประกอบด้วย

- 1) ปริมาณข้าวอินทรีย์มีปริมาณไม่เพียงพอต่อการส่งออก
  - 2) การควบคุมมาตรฐานคุณภาพของข้าว
  - 3) องค์กรความรู้ด้านการต่างประเทศทั้งการเจรจาการค้าและการเงิน
  - 4) ราคาข้าวของไทยที่สูงกว่าประเทศคู่แข่ง เช่น กัมพูชา เวียดนามพม่า
- ที่ได้รับการยกเว้นภาษีนำเข้าข้าวไปสหภาพยุโรป ทำให้ข้าวไทยไม่สามารถทำตลาดได้เป็นสินค้า Niche Market ที่ราคาไม่สามารถแข่งขันได้

3.3.4 การบริหารจัดการกลุ่มข้าวอินทรีย์ของ ศพก.อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ศพก.อำเภอธวัชบุรี จ.ร้อยเอ็ด มีการดำเนินการในรูปแบบของกลุ่ม ซึ่งมีการบริหารจัดการมาตรฐานผลผลิตอย่างเป็นระบบ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

3.3.4.1 การกำหนดมาตรฐานการผลิตข้าวอินทรีย์ของสมาชิกใหม่ที่ต้องการเข้าร่วมกลุ่ม คือ สมาชิกจะต้องผ่านการประเมินมาตรฐานเกษตรอินทรีย์และได้รับสัญลักษณ์มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ประเทศไทย “Organic Thailand”

3.3.4.2 การประเมินและการตรวจประเมินรับรองแปลงปลูก โดยมี คณะกรรมการประเมินและการตรวจประเมินรับรองแปลงปลูก มีรายละเอียดประกอบด้วย

- 1) คณะกรรมการแต่ละจังหวัด มีจำนวน 5 คน ซึ่งต้องมีแปลงนาที่ทำข้าวอินทรีย์และผ่านการรับรองว่าเป็นนาอินทรีย์ ประกอบด้วยตำแหน่ง ดังนี้

(1) ประธาน ทำหน้าที่เป็น Auditor โดยตำแหน่งและเป็นผู้รับรอง การตรวจประเมิน

(2) หัวหน้าสำนักงาน

(3) ฝ่ายส่งเสริมมาตรฐานเกษตรอินทรีย์

(4) ฝ่ายตรวจประเมินและรับรองแปลงปลูก ทำหน้าที่เป็น Internal Auditor มีจำนวน 40 คน มาจากสมาชิกกรม 12 จังหวัด มีคุณสมบัติดังนี้ คืออายุ 25 ปีขึ้นไป เป็นเกษตรกรที่ทำอินทรีย์ทั้งหมด และลงพื้นที่ตรวจแปลงปลูกทุกแปลงปลูก

(5) ฝ่ายรวบรวมผลผลิต ซึ่งทำเรื่องสินค้าคงคลัง (Stock) โดยมี ใบนำส่งจากเกษตรกรและใบรับรองจากบริษัท

2) การตรวจประเมิน ฝ่ายตรวจประเมินลงพื้นที่ตรวจทุกแปลงปลูก ในช่วงเดือนมิถุนายนทั้งเดือน ในเดือนกรกฎาคมผู้ตรวจจากภายนอก คือ บริษัท คอนโทรลยูเนียน จากประเทศเนเธอร์แลนด์ จะเข้าตรวจประเมินแปลง ซึ่งจะเป็นช่วงที่อยู่ในกระบวนการปลูกข้าว

3.3.5 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของข้าวอินทรีย์ ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ศพก. อำเภอธวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีระบบการผลิตที่ได้การรับรองมาตรฐานสากล ทั้งนี้ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่ ศพก. อำเภอธวัชบุรี ได้รับการรับรอง ประกอบด้วย

3.3.5.1 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ในระบบสหภาพยุโรป (EU Organic)

3.3.5.2 มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกา (NOP & USDA Organic)

3.3.5.3 มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์แคนาดา (COR) ซึ่งสามารถใช้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สหรัฐอเมริกาแทนได้

3.3.5.4 มาตรฐานระบบเกษตรอินทรีย์ญี่ปุ่น (JAS)

3.3.5.5 มาตรฐานที่อยู่ระหว่างการขอรับการประเมิน BRC จากประเทศอังกฤษ คือ มาตรฐานเกษตรอินทรีย์อังกฤษ (HACCP)

โดยวิธีการขอรับมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ จะดำเนินการขอรับมาตรฐานตามตลาดเป็นหลัก คือ การส่งออกไปประเทศใดให้มีการขอรับมาตรฐานของประเทศที่ส่งออกปลายทาง ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มดำเนินการขอรับมาตรฐานโดยผ่านบริษัท คอนโทรลยูเนียน ของประเทศเนเธอร์แลนด์ และเป็น Auditor จากภายนอก ซึ่งมี Connection กับต่างประเทศที่รับตรวจรับรองมาตรฐานทุกมาตรฐานสากล มีสำนักงานใหญ่อยู่ที่จาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย ทั้งนี้ มีข้อดี คือ ระบบการขอเอกสารเป็นระบบ Online ทำให้การประสานงานสะดวกรวดเร็ว

3.3.6 ข้อเสนอแนะที่ต้องการให้รัฐบาลเจรจาการส่งออกข้าวอินทรีย์

3.3.6.1 การเจรจาการค้าสินค้าเกษตรให้ภานชี้นำเข้าเป็นศูนย์หรือสามารถลดภานชี้นำเข้าลงเพื่อเพิ่มการแข่งขันด้านราคากับประเทศคู่แข่ง โดยเน้นให้เห็นถึงกระบวนการผลิตทั้งกระบวนการที่มีความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยทางอาหารสูง เพื่อสร้างแรงจูงใจให้กลุ่มเกษตรกรที่ผลิตสินค้าอินทรีย์มีความสนใจมากขึ้น เพื่อกระตุ้นการส่งออกข้าวไทยไปยังต่างประเทศ

3.3.6.2 การเปิดตลาดอินทรีย์ไปยังต่างประเทศ โดยการจัดแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มาจากประเทศไทย โดยการจัดเป็น Thai fest /Thai week หรืองาน Fair นำเสนอ

สินค้าอินทรีย์จากประเทศไทยในสถานทูตในประเทศต่าง ๆ นำเสนอสินค้า ออกบูธแสดงสินค้า เพื่อให้เกิดการเจรจาธุรกิจกับผู้ค้าในแต่ละประเทศ กระตุ้นตลาดสินค้าอินทรีย์ของประเทศไทย

3.3.6.3 การเจรจาการค้าเพื่อเปิดโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศออสเตรเลียและรัสเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่ยังมีความท้าทายและโอกาสทางการค้าที่สามารถจะดำเนินการส่งออกข้าวอินทรีย์คุณภาพของไทย

3.3.6.4 การจัดตั้งหน่วยงานมาดูแลรับผิดชอบด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ ซึ่งเจรจาสินค้าเกษตรโดยเฉพาะ เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนภาคการเกษตรต่างประเทศแบบองค์รวม

3.3.6.5 นโยบายการใช้สารเคมีเพื่อการเกษตร ซึ่งรัฐบาลควรให้ความสำคัญในการเลิกใช้สารเคมีทางการเกษตรอย่างจริงจัง เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภคสหภาพยุโรป มั่นใจว่าสินค้าที่มาจากประเทศไทยปราศจากสารเคมีทางการเกษตรตกค้าง เพื่อให้สามารถเพิ่มประเทศไทยใน EU'S third country list ได้

สรุปได้ว่า ศพก.อำเภอธวัชบุรี มีความใส่ใจในการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานและไม่หยุดที่จะพัฒนากระบวนการผลิตที่ทันสมัยได้มาตรฐาน และมีการพัฒนาสมาชิกในกลุ่มให้มีความรู้ความสามารถที่จะผลิตข้าวอินทรีย์ในมาตรฐานสากล และมีแนวทางการพัฒนาอย่างเป็นระบบโดยมีคณะกรรมการเพื่อดูแล กำกับ ติดตามและประเมินผลการผลิตข้าวอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานของสมาชิก และมีหน่วยงานรับรองจากต่างประเทศที่ได้การยอมรับจากประเทศคู่ค้า รวมทั้งมีการบริหารจัดการผลผลิตที่มีการกระจายความเสี่ยงทางธุรกิจ ประกอบด้วยการขายภายในประเทศ และขายส่งออกนอกประเทศ โดยมีประเทศคู่ค้าที่หลากหลาย และยังสามารถที่จะพัฒนาการแข่งขันกับนานาประเทศ เน้นการเจรจาเพื่อลดภาษีการนำเข้าในประเทศคู่ค้าและเปิดตลาดเพิ่มช่องทางการค้าให้มากขึ้น

3.4 แนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น ขอนำเสนอแนวทางการบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เพื่อสนับสนุนการส่งออกข้าวอินทรีย์ โดยการผลักดันและเจรจาในเวทีระหว่างประเทศให้ประเทศไทยสามารถเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list ซึ่งประเทศที่จะอยู่ในบัญชีได้จะเป็นประเทศที่สหภาพยุโรปยอมรับระบบการผลิตและตรวจสอบเทียบเท่ากับสหภาพยุโรป สินค้าที่นำเข้าไม่ต้องขออนุญาตจากหน่วยงานควบคุมภายในประเทศผู้นำเข้า โดยประเทศที่ได้รับการรับรองให้อยู่ในรายชื่อของ EU'S third country list จะต้องปฏิบัติตามเกณฑ์ข้อกำหนดด้านมาตรฐานการรับรองตาม EN 45011 หรือ ISO Guide 65 ทั้งนี้สามารถยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการยุโรปเพื่อให้พิจารณาให้เป็นประเทศที่มีรายชื่อได้ โดยการเจรจา Bilateral Trade Agreement กับทางสหภาพยุโรป ด้านการทำสัญญาทางการค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน โดยประเทศไทยได้มีการดำเนินการยื่นคำร้องขอขึ้นทะเบียนไปแล้วเมื่อปี 2550 และนำส่งเอกสารเปรียบเทียบในเดือนมีนาคม 2551 แต่หน่วยงานที่มีอำนาจพิจารณากล่าวคือ DG AGRI (เทียบเท่ากระทรวงเกษตรฯ ของอียู) ยังพิจารณาไม่แล้วเสร็จ และยังคงอยู่ระหว่างการเจรจาข้อตกลงทวิภาคี ในประเด็นการยอมรับมาตรฐานและการตรวจรับรองมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ การยอมรับความแตกต่างที่ทัดเทียมกัน (equivalence) โดยต้องได้รับความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการสร้างความยอมรับของมาตรฐานและการตรวจรับรองเกษตรอินทรีย์ระหว่างประเทศ

ซึ่งจะต้องมีการสื่อสารข้อมูล (communication) เพื่อให้แต่ละฝ่ายมีข้อมูลที่เท่าเทียมกัน ความโปร่งใส ในกระบวนการทำงานร่วมกัน (transparency) และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างทัดเทียม (stakeholder participations)

ทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้ยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการการยุโรปเพื่อพิจารณารับรอง ความเท่าเทียมของระบบการผลิตและการตรวจสอบควบคุมของประเทศไทย เพื่อให้ไทยอยู่ในบัญชี รายชื่อประเทศที่สาม โดยคำร้องของไทยอยู่ในลำดับที่ 20 โดยอยู่ในขั้นตอนกระบวนการเพื่อ พิจารณาต่อไป อย่างไรก็ตามสหภาพยุโรปจะพิจารณาคำร้องไปพร้อม ๆ

โดยจะต้องมีการดำเนินการทำ Bilateral Trade Agreement กับทางสหภาพยุโรป ด้าน การทำสัญญาทางการค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน และเจรจาผลักดันให้สหภาพยุโรปให้การรับรองหน่วย ตรวจรับรอง (Certification Body: CB) มาตรฐานต่างประเทศมากยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นการลดข้อจำกัด และเงื่อนไขที่ประเทศไทยยังไม่อยู่ในบัญชีรายชื่อ EU's third country list ซึ่งเป็นการส่งผลดีต่อ การส่งออกสินค้าเกษตรอินทรีย์ของไทยในการลดขั้นตอนของพิธีการตรวจรับรอง ต่อไป

บทที่ 4 บทสรุปและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุปผลการศึกษา

4.1.1 สถานการณ์เกษตรอินทรีย์

ประเทศไทยมีการผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่ได้มาตรฐานสากลและเป็นที่ยอมรับของตลาดโดยเฉพาะตลาดสหภาพยุโรป ซึ่งมีมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ที่เข้มงวด แสดงให้เห็นว่าประเทศไทยมีความใส่ใจในการผลิตที่ได้คุณภาพและมาตรฐานสากล ซึ่งสินค้าที่ส่งออกไปสหภาพยุโรป ที่สำคัญและได้รับการยอมรับในคุณภาพ คือ ข้าวอินทรีย์ มีมูลค่ามากถึง 552 ล้านบาท แต่ปริมาณการส่งออกข้าวอินทรีย์ไปยังสหภาพยุโรปยังมีปริมาณไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทั้งนี้ การผลิตข้าวอินทรีย์ควรมีการบริหารจัดการต้นทุนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถขายได้ในราคาให้ผู้บริโภคเข้าถึง ซึ่งผลผลิตควรมีคุณภาพ ได้รับมาตรฐานทั้งมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยและของสหภาพยุโรป ส่วนการตลาดควรส่งเสริมการเจรจาการค้าในตลาดที่มีศักยภาพ สร้างเครือข่ายพันธมิตรทางธุรกิจ ส่งเสริมและสนับสนุนภาคเอกชนในการทำธุรกิจในแต่ละประเทศ การจัดการกิจกรรมประชาสัมพันธ์ และเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนผลิตสื่อและวางสื่อประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และมีการจัดคณะผู้แทนการค้าระดับสูงเจรจาการค้า เพื่อลดปัญหาอุปสรรคทางการค้าเพื่อช่วยส่งเสริมการตลาดส่งออกข้าวอินทรีย์ นอกจากนี้ ผู้ผลิตหรือผู้ประกอบการที่มีการส่งออกผลิตภัณฑ์ไปยังสหภาพยุโรปต้องศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อเตรียมรับการขอมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป

4.1.2 เกษตรอินทรีย์

ประเทศไทยมีการขับเคลื่อนเกษตรอินทรีย์โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ ซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาของโลกที่เน้นสินค้าที่มีคุณภาพและใส่ใจสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมกันดำเนินการเพื่อสร้างความเชื่อมั่นในการจัดทำมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของไทยทั้งระบบการผลิต การตรวจสอบ และการรับรอง ให้ได้รับการประเมินมาตรฐานเทียบเคียงมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป โดยเป็นปัจจัยสนับสนุนในการเจรจาวิภาคิระหว่างไทยและสหภาพยุโรป เพื่อให้ประเทศไทยมีรายชื่อใน EU's Third country list ซึ่งการดำเนินการเพื่อให้มีรายชื่อใน EU'S third country list นั้น จะต้องมีการประเมินมาตรฐานและมาตรการควบคุมเทียบเท่ากับที่มีอยู่ในสหภาพยุโรป (EU) ทั้งระบบการผลิต การตรวจสอบ และการรับรอง โดยต้องมีหน่วยงานระดับชาติดำเนินการเป็น Control Authorities และต้องมีการผลักดันและเจรจาในเวทีระหว่างประเทศให้ไทยสามารถมีรายชื่ออยู่ใน EU'S third country list ได้

4.1.3 กลยุทธ์การดำเนินงานของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด

ในการส่งออกข้าวอินทรีย์ เป็นการบริหารจัดการทั้งกระบวนการผลิตและการตลาด โดยเป็นการจัดการของกลุ่มเกษตรกรที่มีการวางแผนการผลิตและการจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากข้าว

ตั้งแต่ข้าวสารจนถึงการแปรรูปทั้งกระบวนการโดยมีเป้าหมายในการการพัฒนาการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์เพื่อให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์สากล ทั้งนี้ เกษตรกรสมาชิก ศพก. อำเภอรวัชบุรี มีการบริหารจัดการในรูปแบบกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยมีคณะกรรมการในการบริหารมาตรฐานการผลิตและการจำหน่าย ทั้งนี้ การส่งออกข้าวอินทรีย์ของไทยยังสามารถขยายตัวได้นอกเหนือจากตลาดสหภาพยุโรป ประเทศไทยต้องมองหาประเทศคู่ค้าอื่นที่ให้ความสนใจในข้าวอินทรีย์ที่ได้การรับรองมาตรฐาน ซึ่งเป็นประเทศที่มีการเติบโตของประชากรที่สูง เช่น ประเทศออสเตรเลีย และประเทศรัสเซีย ที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรและมีอำนาจในการซื้อสูงซึ่งมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ไม่ไกลจากประเทศไทยมากนัก ทำให้ต้นทุนการขนส่งไม่สูง ซึ่งการดำเนินการของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด นั้นจะมีมูลค่าทางธุรกิจและกำไรที่เพิ่มขึ้น โดยในปี 2559 มูลค่าทางธุรกิจ 120 ล้านบาท กำไร 11 ล้านบาท ปี 2560 มูลค่าทางธุรกิจ 135 ล้านบาท กำไร 12 ล้านบาท และปี 2561 มูลค่าทางธุรกิจ 142 ล้านบาท กำไร 15 ล้านบาท

การขยายผลการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ของ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด นั้น ได้มีการรวบรวมเกษตรกรที่มีความสนใจ จัดตั้งกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนเกษตรอินทรีย์อีสาน (ECEAN) โดยมีสมาชิก 12 จังหวัด เพื่อดำเนินการผลิตและรวบรวมผลผลิตของสมาชิก รวมทั้งได้มีการขยายแนวคิดดังกล่าวในวงกว้าง โดยการจัดตั้งสหกรณ์เกษตรอินทรีย์ร้อยเอ็ด จำกัด ซึ่งมีสมาชิก 300 ราย ดำเนินกิจกรรมการผลิตข้าวหอมมะลิอินทรีย์ สร้างรายได้ให้แก่สมาชิกโดยการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐาน รวมทั้งยังมีระบบการดำเนินงานที่เข้มแข็งคณะกรรมการผู้บทบาทและหน้าที่มีความซื่อสัตย์ และโปร่งใส โดยมีการขยายแนวคิดดังกล่าวให้แก่สมาชิกของวิสาหกิจชุมชนและสหกรณ์ที่สนใจ ทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดอื่น ๆ

ทั้งนี้ ศพก. อำเภอรวัชบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด มีข้อเสนอแนะที่ต้องการให้รัฐบาลมีการดำเนินการหรือเจรจาการส่งออกข้าวอินทรีย์ ได้แก่ การเจรจาการค้าสินค้าเกษตรให้ภาชีนำเข้าเป็นศูนย์หรือสามารถลดภาชีนำเข้าลงเพื่อเพิ่มการแข่งขันด้านราคากับประเทศคู่แข่ง การเปิดตลาดอินทรีย์ไปยังต่างประเทศโดยการจัดแสดงสินค้าเกษตรอินทรีย์ที่มาจากประเทศไทย การเจรจาการค้าเพื่อเปิดโอกาสทางการค้าระหว่างประเทศออสเตรเลียและรัสเซีย การจัดตั้งหน่วยงานมาดูแลรับผิดชอบด้านการเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และการเจรจาเพื่อให้สามารถเพิ่มประเทศไทยใน EU'S third country list ได้

4.2 ข้อเสนอแนะ

4.2.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลักดันและเจรจาในเวทีระหว่างประเทศกับสหภาพยุโรป เพื่อให้ประเทศไทยสามารถเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list

4.2.2 ข้อเสนอแนะในการดำเนินการ

กระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมีการร่วมมือกันในการวางแผนผลักดันและเจรจาเพื่อบริหารความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในการสนับสนุนให้ประเทศไทยอยู่ในบัญชีรายชื่อของ EU'S third country list ได้ ดังนี้

4.2.2.1 จัดเตรียมความพร้อมของประเทศไทยให้พร้อมในการผลักดันเพื่อให้สามารถเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list ภายใต้เงื่อนไขที่สหภาพยุโรปกำหนด ดังนี้

1) ผลักดันให้ประเทศไทยมีการจัดทำ Bilateral Trade Agreement กับทางสหภาพยุโรป ด้านการทำสัญญาทางการค้าเกษตรอินทรีย์ร่วมกัน เพื่อสิทธิประโยชน์ในการลดภาษีนำเข้าระหว่างกัน

2) สนับสนุนให้มีหน่วยตรวจรับรอง (Certification Body: CB) มาตรฐานต่างประเทศที่ทางสหภาพยุโรปให้การรับรองในประเทศไทย เพิ่มมากขึ้น (ปัจจุบันมีเพียง 1 ราย คือ สำนักงานมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ (มกท.)) และดำเนินการขอยื่นรับรองเพิ่มเติมกับทางสหภาพยุโรป รวมทั้งเจรจาและผลักดันให้สหภาพยุโรป ให้การรับรองหน่วยตรวจรับรอง เพิ่มมากขึ้น

4.2.2.2 เเจรจากับสหภาพยุโรป เพื่อผลักดันให้มีการพิจารณาให้ประเทศไทยเข้าไปอยู่ใน EU'S third country list โดยนำเงื่อนไขข้อจำกัดที่ประเทศไทยได้ดำเนินการแล้ว เป็นข้อเจรจาต่อรอง

บรรณานุกรม

หนังสือ/เอกสาร

วิชิต นันทสุวรรณ. ขบวนการชุมชนใหม่. กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาทรัพยากรชุมชน, 2547.
สุริยะ ชนะชัย. กลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตข้าวสารอินทรีย์ส่งออก เพื่อการค้าที่เป็นธรรม. สุรินทร์ :
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 2556

บทความในวารสาร

ธัญชนก ชัยสุข และคณะ. “การจัดการวิสาหกิจชุมชนกลุ่มอาชีพไม้กวาดลายดอกแก้ว ตำบลง
สุวรรณ อำเภอดอกคำใต้ จังหวัดพะเยา.” วารสารวิชาการสถาบันวิทยาการจัดการแห่ง
แปซิฟิก, ปีที่ 2, ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2559): 73-96.
น้ำทิพย์ วิภาวิน. “เครือข่ายสังคมในสังคมเครือข่าย.” วารสารวิจัยสมาคมห้องสมุด, ปีที่ 8, ฉบับที่ 2
(กรกฎาคม-ธันวาคม 2558) : 119-127.
เรืองวิทย์ เกษสุวรรณ. “หลัก TQM และการประยุกต์ใช้.” วารสารดำรงราชานุภาพ, ปีที่ 6, ฉบับที่
19 (เมษายน-มิถุนายน 2549) : 19-50.
สุนทร พูนพิพัฒน์. “รูปแบบและการประยุกต์ใช้ TQM สำหรับสถานศึกษา.” วารสารเพื่อคุณภาพ
(For Quality), ปีที่ 5, ฉบับที่ 30 (มีนาคม-เมษายน 2542) : 132 -135.

วิทยานิพนธ์

รุ่งทิพย์ เสมอเชื้อ. การบริหารจัดการธุรกิจชุมชนของกลุ่มอาชีพไม้กวาดลายดอกแก้ว. การศึกษา
ค้นคว้าอิสระปริญญามหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย,
2551.

การสัมภาษณ์

รณวฤทธิ์ ปรียฉัตรตระกูล. เกษตรกรต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 19 กรกฎาคม 2560.
รณวฤทธิ์ ปรียฉัตรตระกูล เกษตรกรต้นแบบศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร
อำเภอวังขุบุรี จังหวัดร้อยเอ็ด. สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2562

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

กรมการข้าว. ทะเบียนผู้ได้การรับรองข้าวอินทรีย์ ปี 2559. [ออนไลน์]. 2559. แหล่งที่มา:
<http://dric.ricethailand.go.th/index.php/2016-04-27-03-32-56> [30 พฤษภาคม
2562].

- กรมการข้าว. การปลูกข้าวอินทรีย์เพื่อการค้า. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://www.ricethailand.go.th> [22 พฤษภาคม 2562].
- กรมการข้าว. ยุทธศาสตร์การพัฒนาเกษตรอินทรีย์แห่งชาติ พ.ศ. 2560–2564. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://www.ricethailand.go.th> [22 พฤษภาคม 2562].
- กรมการข้าว. มาตรฐานสินค้าเกษตรอินทรีย์ของสหภาพยุโรป. [ออนไลน์]. 2562.. แหล่งที่มา: <https://www.thairicedb.com/standard-detail.php?id=5> [20 กรกฎาคม 2562].
- กรมการค้าภายใน. ยุทธศาสตร์การพัฒนาลาดสินค้าอินทรีย์ของกระทรวงพาณิชย์. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://organic.dit.go.th/Content.aspx?m=43&c=9> [30 พฤษภาคม 2562].
- กรมการค้าภายใน. หน่วยงานรับรอง (Certification Body : CB). [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://organic.dit.go.th/Content.aspx?m=45&c=15> [30 พฤษภาคม 2562].
- กรมศุลกากร. ข้อมูลการส่งออกข้าวอินทรีย์ปี 2560–2561. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: http://www.customs.go.th/statistic_report.php?tab=by_tariff_classification [30 พฤษภาคม 2562].
- กรมส่งเสริมการเกษตร. วิสาหกิจชุมชน. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://www.sceb.doae.go.th/Law/NewLaw2550/LawAct%201.pdf> [23 พฤษภาคม 2562].
- กรีนเนท. ยุทธศาสตร์ข้าวไทย ฉบับที่ 3 ปี 2558–2562. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://www.greenet.or.th> [22 พฤษภาคม 2562].
- ภาณี บุญยเกื้อกุล. การสร้างและพัฒนาเครือข่ายการผลิตตลาดสินค้าเกษตร. [ออนไลน์]. 2562. แหล่งที่มา: <http://www.farmdev.doae.go.th/data/Funds-for-agriculture> [23 พฤษภาคม 2562].
- มูลนิธิสายใยแผ่นดิน. ยุโรปเตรียมปรับระเบียบเกษตรอินทรีย์ใหม่: บางเรื่องจะยากขึ้น บางเรื่องจะง่ายขึ้น. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: <http://www.greenet.or.th/news/1966> [23 พฤษภาคม 2562].
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. ตลาดออร์แกนิก ธุรกิจสร้างเงิน SME ไทย. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: <https://www.kasikornbank.com> [23 พฤษภาคม 2562].
- สำนักงานจังหวัดร้อยเอ็ด. ยุทธศาสตร์การพัฒนาลาดจังหวัดร้อยเอ็ด. [ออนไลน์]. 2561. แหล่งที่มา: <http://www.roiet.go.th/2013> [23 พฤษภาคม 2562].
- สำนักมาตรฐานทางการค้า. ระเบียบมาตรฐานเกษตรอินทรีย์ของต่างประเทศที่เป็นตลาดหลักของไทย. [ออนไลน์]. 2551. แหล่งที่มา: <http://www.organic.moc.go.th> [23 พฤษภาคม 2562].
- แอดมิน กรองยุโรปเพื่อไทยก้าวไกลในอียู. EU เตรียมปฏิรูปกฎระเบียบสินค้าเกษตรอินทรีย์. [ออนไลน์]. 2558. แหล่งที่มา: <http://thaieurope.net/2015/01/22/eu-เตรียมปฏิรูปกฎระเบียบ> [30 กรกฎาคม 2562].

แอดมิน กรองยุโรปเพื่อไทยก้าวไกลในอียู. ลู่ทางสินค้าเกษตรอินทรีย์ไทยไปอียู. [ออนไลน์]. 2558.
แหล่งที่มา: <http://thaieurope.net/2012/01/25/ลู่ทางสินค้าเกษตรอินทร> [30
กรกฎาคม 2562].

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายวุฒินัย ยูวานานนท์
ประวัติการศึกษา	– วิทยาศาสตร์บัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาพืชสวน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ – วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) สาขาส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ประวัติการทำงาน	
พ.ศ. 2527	นักวิชาการเกษตร 3 ฝ่ายโครงการพิเศษ กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2527–2535	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน 3–5 ฝ่ายติดตามและประเมินผล กองแผนงานและโครงการพิเศษ กรมส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2535–2546	นักวิชาการเกษตร 5–6, 6ว–7ว ฝ่ายอุตสาหกรรมเกษตร กองส่งเสริมธุรกิจเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2546–2551	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 7ว กลุ่มงานจัดการฟาร์ม สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2551–2558	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร 8ว และ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ กลุ่มงานวิจัยและพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2558	กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร หัวหน้ากลุ่มงานวิจัยและพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร
พ.ศ. 2558–2560	กองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบส่งเสริมการเกษตร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ผู้อำนวยการกองวิจัยและพัฒนาส่งเสริมการเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์